

HELSINGIN YLIOPISTO
HELSINGFORS UNIVERSITET
UNIVERSITY OF HELSINKI

Helsingin yliopiston kirjaston verkkojulkaisu 2012

Ikääntyvien asumiseen ja asumista
tukeviin palveluihin liittyvä suomalainen
tutkimus ja hankkeet 2000-luvulla
(2000–2005)

Sari Kivilehto

Tämä aineisto on julkaistu verkossa oikeudenhaltijoiden luvalla. Aineistoa ei saa kopioida, levittää tai saattaa muuten yleisön saataviin ilman oikeudenhaltijoiden lupaa. Aineiston verkko-osoitteeseen saa viitata vapaasti. Aineistoa saa opiskelua, opettamista ja tutkimusta varten tulostaa omaan käyttöön muutamia kappaleita.

<http://www.helsinki.fi/kirjasto>
kirjasto@helsinki.fi

Ikääntyvien asumiseen ja asumista tukeviin palveluihin liittyvä suomalainen tutkimus ja hankkeet 2000-luvulla (2000–2005)

1.12.2005

Katsaus

Tutkija Sari Kivilehto
Sari.Kivilehto@tts.fi

Työtehoseura ry
Kotitalousosasto
PL 13
05201 RAJAMÄKI

Sisällys

Yhteenveto	3
1. Johdanto	6
2. Tutkimus- ja hankekatsauksen taustaa.....	7
2.1 Ikääntyvien asumisen tavoitteet ja strategia	7
2.2 Asuminen ja palvelut – keskeiset käsitteet.....	7
2.2.1 Kotipalvelu ja kotisairaanhoido	8
2.2.2 Ateria-, siivous- ja muut tukipalvelut	8
2.2.3 Asumispalvelut ja palveluasuminen	9
2.2.4 Asuntoja senioreille ja senioriasuntoja.....	10
2.2.5 Laitoshoido	10
2.3 Katsauksen toteutus	11
3. Ikääntyvien asuminen ja asumista tukevat palvelut – meneillään olevia hankkeita.....	12
4. Ikääntyvien asuminen ja asumista tukevat palvelut – päättyneitä hankkeita	21
5. Kirjallisuusluettelo	28

Liite 1: Asiantuntijoiden haastatteluvastaukset

Liite 2: Rahoittajien, tutkimuslaitosten, järjestöjen ja palvelujen tuottajien yhteystietoja

Yhteenveto

Katsauksen aluksi pyrittiin muodostamaan käsitys ikääntyvien asumisen kokonaisuudesta ja siinä toimivista ja sitä tuottavista tahoista. Kartoituksessa ilmeni, että ikäihmisten itsenäisen asumisen tukemisessa on mukana monta eri osapuolta. Kunnissa ikääntyvien asumiseen liittyy toimia ja toimijoita niin sosiaali-, terveys kuin asunto- ja kiinteistöpuolelta.

Useimpien ikäihmisten toiveena on asua omassa kodissaan mahdollisimman pitkään ja saada sinne tarvittaessa joustavasti palveluja. Toisaalta myös poliittinen päätöksenteko ohjaa ikääntyneitä asumaan omassa kodissaan, koska mm. vanhainkotipaikkojen määrää on supistettu. Kotona asumista mahdollistavat useat eri tekijät, kuten esimerkiksi asuntojen esteettömyys, kerrostaloasuntojen hissi, palvelujen sijainti lähietäisyydellä ja hyvät liikenneyhteydet. Oman kodin jälkeen ikäihmiset pitävät palveluasumista usein hyvänä vaihtoehtona, joskin näyttää siltä, että kaikki halukkaat eivät palveluasuntoihin pääse. Kuntien palvelutarjonnassa ikääntyvien asuminen ja asumista tukevat palvelut liittyvät lähinnä sosiaalihuollon vastuualueelle.

Kuntien ja kaupunkien tarjoamissa asumispalveluissa ikääntyvien asumista tuetaan heidän **kotiinsa tehtävillä parannuksilla ja muutostöillä** sekä järjestämällä palveluasumista. Tavallisimpia vanhusten asuntojen parannuksista ovat WC- ja pesutilojen saneeraukset, kynnysten poistot, oviaukkojen levennykset sekä erilaisten tukien asennukset. Korjaus- ja muutostöihin voi saada avustusta esim. sosiaalihuoltolain ja vammaispalvelulain nojalla ja valtion perusparannus- ja korjauslainojen sekä avustusten muodossa. Joillakin kunnilla on korjausneuvoja, jotka antavat apua asunnon muutostöiden suunnittelussa. Lisäksi esimerkiksi Vanhustyön keskusliitolla on omia korjausneuvoja.

Palveluasuminen on tarkoitettu päivittäistä ulkopuolista apua tarvitseville ikääntyneille. Palvelutaloissa asutaan normaaleissa asunnoissa, joihin järjestetään palveluja yksilöllisten tarpeiden mukaan. Palveluasuminen tapahtuu joko kuntien ja kaupunkien palvelutaloissa, palveluasunnoissa ja vuokra-asunnoissa tai yksityisissä palveluasunnoissa, jotka ovat sekä vuokra- että omistusasuntoja. Ikääntyvien **asumista tukeviin palveluihin** kuuluu palveluasuntojen lisäksi kotipalvelu- ja kotisairaanhoidon (kotihoito), aterian-, siivous- ja muut tukipalvelut, omaishoidon tuki, kuntoutus, apuvälineet ja terveyspalvelut, laitoshoidon ja veteraanipalvelut ja -etuudet.

Tähän katsaukseen on koottu sekä ikääntyvien asumiseen että asumista tukeviin palveluihin liittyviä meneillään olevia ja päättyneitä tutkimus- ja kehityshankkeita yhteensä yli 40 kappaletta. Meneillään olevat hankkeet käsittelevät monipuolisesti ikääntyvien asumisen erilaisia kysymyksiä, kuten esteettömyyttä, uusia asumisen konsepteja, hyvien käytäntöjen ja menetelmien kehittämistä, kotihoidon kehittämistä ja maaseudun ikäihmisten itsenäistä asumista. Erityisesti ikääntyvien asumista tukeviin palveluihin liittyviä hankkeita oli paljon. Valmistuneissa hankkeissa oli selvitetty ikäihmisten kotona asumisen edellytyksiä, ikääntyvien asumista tukevia välineitä ja avustavaa teknologiaa sekä erilaisia verkostoitumisen mahdollisuuksia. Myös korjausrakentaminen, asuin- ja toimintaympäristöjen kehittäminen ja arviointi sekä apuvälineosaaminen olivat esillä.

Ikääntyvien asumiseen ja asumista tukeviin palveluihin liittyvää 2000- luvulla ilmestynyttä suomalaista kirjallisuutta käytiin läpi tutkimalla kirjastojen tietokantoja. Tähän katsaukseen listattiin yli 140 teosta. Teokset jaoteltiin otsikon mukaan kymmeneen alueeseen, joita oli-

vat Ikääntyvien asuminen ja itsenäinen selviytyminen, Asumista tukevat palvelut ja hoiva-asuminen, Esteettömyys, Asumisen tavat ja tyyli ja asumismuodot, Asuinalueet ja -ympäristöt ja rakentamisen ohjaus, Strategiat, ohjelmat ja katsaukset, Suunnitteluohjeet ja oppaat, Korjaus ja perusparantaminen, Tilastot ja kausijulkaisut sekä Teknologiset ratkaisut. Eniten teoksia listattiin Asumiseen ja itsenäiseen selviytymiseen sekä palveluihin liittyen ja vähiten asumisen tapoihin ja tyyliin, korjausrakentamiseen sekä teknologisiin ratkaisuihin kytkeytyen.

Hanke- ja kirjallisuuskatsausta täydennettiin asiantuntijahaastatteluilla. Haastateltaviksi valittiin erilaisten ikääntyvien asumiseen ja asumisen palveluihin liittyvien tahojen edustajia. Tavoitteena oli hahmottaa aiheeseen nivoutuvan tutkimuksen nykytilanne ja kehittämistarpeet; mitä tietoa on riittävästi, mitä tietoa puuttuu ja minkälaisiin toimenpiteisiin pitäisi ryhtyä, jotta tarvittava tieto saataisiin. Erittäin tärkeä oli keskustella ikääntyvien asumisen tulevaisuuden haasteista: mitkä ovat ne kohteet joihin tulisi panostaa – palvelut, uudisrakentaminen vai korjausrakentaminen, vai kokonaan jokin muu alue?

Haastatteluissa tuotiin esille, että esteettömyyteen ja yhteiskunnan ohjaukseen liittyen on tehty hyvää työtä. Toisaalta on tehty myös paljon samaa eli ei ole oikein päästy eteenpäin. Tutkimusten vaikuttavuudesta pitkällä tähtäimellä ei ole tietoa ja joidenkin haastateltavien mielestä tutkitut asiat ovat jääneet pienen piirin tiedoksi. Tarvittaisiinkin pitkäjänteistä rahoitusta, jotta voitaisiin seurata tutkittuja asioita ja kerätä tietoa kokemuksista. Myös avoimuus on tärkeää, että tiedetään mitä alalla tehdään ja vältetään samojen asioiden toistamiselta.

Käytännön tiedottaminen, neuvonta ja opastus ovat välttämättömiä – tietoa on, mutta se ei aina tavoita niitä, jotka sitä eniten tarvitsisivat. Uudenlaisia toimintatapoja, menetelmiä ja ratkaisuja tulisi kehittää. Tarvitaan tietoa esimerkiksi siitä, miten ihminen pysyisi mahdollisimman pitkään hyvässä kunnossa toimiessaan ja puuhaillessaan omassa kodissaan eli miten toimintakykyä voitaisiin edistää arjen askareitten avulla. Tärkeää on myös, että uudet kehitetyt toimintamallit otetaan käyttöön ja niiden toimivuutta seurataan.

Alalla käytettävät erilaiset käsitteet ikääntyneistä ja ikääntyvien asumisesta aiheuttavat sekaannusta. Joidenkin haastateltavien mielestä tutkimus on pirstaloitunut palasiksi eli ikäihmisen asumisesta ja sitä tukevien palveluiden nykytilasta puuttuu kokonaisvaltainen tarkastelu. Lisäksi näyttää siltä, että tutkimuksissa on ollut vallitsevana tekniikan näkökulma ja eri alojen tutkijat eivät ole löytäneet toisiaan.

Yksipuolinen näkemys asumisesta ja sen kehittämisestä näkyy esimerkiksi siinä, että fyysinen esteettömyys on melko paljon esillä, mutta asumisen muut puolet ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Pitäisi nähdä esimerkiksi asuminen ja palvelut yhdessä ja asumistarpeet ja toimintakyky yhdessä. Kokonaisnäkemysten luomiseksi ja myös käsitteiden käytön selkeyttämiseksi tulisi kehittää erilaisia tutkimuksen tekemisen yhteistyötapoja; esimerkiksi workshopit, joihin kutsutaan asiantuntijoita saman yhteisen ongelman äärelle.

Haastatteluissa todettiin, että taloudelliset laskelmat kotona asumisen kalleudesta tai edullisuudesta ovat puutteellisia: ei tiedetä miten kustannuksia pitäisi laskea ja mikä on erilaisten asumisvaihtoehtojen todellinen hinta.

Haastateltavien mielestä yksi keskeisiä haasteita ikääntyvien itsenäisessä asumisessa on se, että ikäihmisten fyysinen toimintakyky pysyy yhä parempana, mutta psyykinen toimin-

takyky ei välttämättä. On turvattomuutta, yksinäisyyttä, pelkoja, lääkkeiden ja alkoholin liikakäyttöä. Ikääntyvien psyykkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin tukemiseen ja sen tutkimiseen pitäisi panostaa yhä enemmän. Syrjäseudulla asuvat ja syrjäytymisen uhan alla olevat ikääntyneet ovat myös tulevaisuuden haaste. Tähän liittyen uuden teknologian ja teknologisten innovaatioiden yhdistäminen palveluihin on yksi mielenkiintoinen tutkimusalue.

Erilaisten fyysisten olosuhteiden, psyykkisten ja sosiaalisten näkökohtien sekä teknologian mahdollisuuksien huomioonottamiseksi asumisen ongelmia ja niiden ratkaisumalleja pitäisikin pohtia oikeissa ympäristöissä – tähän tarvitaan uusia menetelmiä, työkaluja ja toimintatapoja. Ikäihmisten kotona selviytymisen aika on pitkä, joten pitäisi tutkia sitä mitä itsenäisessä asumisessa todella tarvitaan ja miten se parhaiten toteutetaan. On hyvä muistaa, että tulevat ikäihmiset ovat erityyppisiä kuin nykyiset, joten olisi hyvä myös ennakoita tulevaisuuden tarpeita ja toiveita.

Tärkeitä asioita ikääntyvien asumisen ja asumisen palveluiden tutkimuksen kehittämisessä ovat monitieteisyys ja monialaisuus sekä yhteistyö ja työnjako. Niin, että erilaisten asiantuntijoiden tietoa käytetään mahdollisimman laaja-alaisesti hyödyksi.

Katsauksen loppuksi koottiin ikääntyvien asumiseen ja asumista tukevien palvelujen tutkimiseen liittyvien tutkimuslaitosten, rahoittajien, järjestöjen sekä palvelujen tuottajien yhteystietoja. Lisäksi laadittiin erilaisten portaalien, tietopankkien ja neuvontasivustojen linkkilista.

1. Johdanto

Kiinteistö- ja rakennusalan yhteinen asumisen **visio** on, että vuoteen 2010 mennessä asuntomarkkinat toimivat asukkaiden ehdoilla. Vision saavuttamiseksi kiinteistö- ja rakennusalan toimijat ovat Suomen Kiinteistöliiton johdolla toteuttamassa yhteistä kehitysohjelmaa. Taustalla ovat lisäksi valtiovallan tavoiteohjelmat, kuten asuntopoliittinen ohjelma ja rakennuspoliittinen ohjelma. Viisivuotiseksi (2005–2010) suunnitellun Hyvä asuminen 2010 -kehitysohjelman tehtävänä on nostaa asumisen roolia merkittävästi.

Hyvä asuminen 2010 -ohjelman **tutkimuksellisena tavoitteena** on, että saadaan aikaan uusi, vahva ja monitieteinen asumisen tutkimuksen alue. Lisäksi on tärkeää varmistaa tutkimuksen edellyttämät resurssit, vahvistaa tutkimuksen ja elinkeinoelämän yhteyksiä ja selvittää yhteiskunnallisesti merkittävien muutostekijöiden vaikutuksia asumiseen ja asukkaiden elämään sekä asuntomarkkinoille. Lisäksi tavoitteena on, että tutkimuksen ja kehitystoiminnan tulokset johtavat kansainvälisesti kilpailukykyisiin asumisen tuotteisiin ja palveluihin.

Hyvä asuminen 2010 -ohjelmaa valmisteltiin laajapohjaisessa ja vuorovaikutteisessa yhteistyössä kiinteistö- ja rakennusalan tärkeimpien toimijoiden kanssa. Valmisteluvaihe tähtäsi ohjelman käynnistymiseen vuoden 2005 alussa. Valmisteluun liittyi useita osatehtäviä: Asumisen ja asuntorakentamisen puitteet, Asiakastarpeet ja tuotevaatimukset, Tuotteet, prosessit ja liiketoimintakonseptit, Suomalaisen asumistutkimuksen tila ja tarpeet, Viestintä ja koulutus sekä Kansainvälinen tiedonhankinta ja verkostojen rakentaminen.

Suomalaisen asumistutkimuksen tila ja tarpeet oli osatehtävä 4 ja sen vastuuorganisaatio oli Teknillisen korkeakoulun yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus YTK. Kohteena oli asumistutkimus sekä muu tutkimusluonteinen kehittämistoiminta asumisen ja asuntojen aihealueella Suomessa ja EU:n ohjelmissa sekä muussa kansainvälisessä yhteistoiminnassa, jossa suomalaiset tutkijatahot ovat osapuolina. Tehtävän osana pyrittiin määrittämään tarkoitukseen sopiva tutkimuskentän ryhmittely aihealueittain. Osatehtävään kuului myös tulevassa ohjelmassa toivottavan tutkimuksen hahmottaminen. Karitoitustyö tehtiin kirjallisuuteen ja suoriin tutkimuslaitoskontakteihin perustuen. Tulevan tutkimustarpeen määrittelyyn käytettiin mm. työseminaareja, kyselyjä sidosryhmille ja asiantuntijahaastatteluja.

Hyvä asuminen 2010 – ohjelma jatkuu edellä kuvattujen valmistelujen pohjalta. Sen yhtenä painopistealueena ovat **eriytyvät asukastarpeet**, johon tämä katsaus osaltaan liittyy. Tämän katsauksen tavoitteena on paneutua 2000-luvulla tehtyyn ikääntyvien asumiseen ja sitä tukeviin palveluihin liittyvään tutkimukseen ja hankkeisiin.

2. Tutkimus- ja hankekatsauksen taustaa

2.1 Ikääntyvien asumisen tavoitteet ja strategia

Vanhusten palvelurakenteissa on viimeisen kymmenen vuoden aikana tapahtunut huomattavaa muutosta. Vanhusten palveluasuminen on lisääntynyt merkittävästi ja vanhainkotihoidon kattavuus on supistunut. Usein tämä palveluasuminen on osa laajempaa toimintakeskuksen kehittämistä, joissa tiukkaa sektori- ja ammattikunta-kohtaista työtä on laajennettu moniammatillisen tiimityön suuntaan.

Suomessa on parhaillaan käynnissä kunta- ja palvelurakenteen uudistaminen sekä hallitusohjelman mukainen julkisen sektorin tuottavuuden toimenpideohjelma. Valmisteilla on esimerkiksi lakiesitys, jonka myötä yli 80-vuotiaat vanhukset sekä Kelan erityishoitotukea saavat henkilöt pääsevät palvelutarpeen arviointiin vuoden 2006 maaliskuusta lähtien. Kunnan on järjestettävä palvelutarpeen arviointi viimeistään seitsemän päivän kuluessa yhteydenotosta. Kiireellisissä tapauksissa palvelutarve on arvioitava aina viipymättä. Hoivatakuulla vahvistetaan vanhusten kotona asumista ja omatoimisuutta. Esitetyn hoivatakuun avulla pyritään edistämään vanhusten kotona asumista ja omatoimisuutta. Hoivatakuu tarvitaan, jotta vanhukset saavat palvelut oikeaan aikaan eivätkä tilanteet pääse kärjistyään. Vanhusten hoivatilanteet vaihtelevat eri kunnissa. Jo nyt lähes 80 prosenttia ikääntyneistä pääsee palvelutarpeen arviointiin viikon sisällä yhteydenotosta, mikäli kyse on kotipalveluista tai kotisairaanhoidosta. Hoivatakuulla palveluja suunnataan oikeaan aikaan oikeille asiakkaille. Mikäli esimerkiksi kotipalvelujen tai apuvälineiden saanti viivästyy liikaa, on tuloksena usein vain se, että asiakas joutuu turvautumaan entistä järeämpiin palveluihin, kuten laitoshiin. (STM, tiedote 291/2005 <http://www.stm.fi>)

Vanhuspolitiikan tavoitteena on, että mahdollisimman moni ikäihminen voi elää itsenäisesti omassa kodissaan ja tutussa asuin- ja sosiaalisessa ympäristössään mahdollisimman pitkään. Kotona asumista tuetaan nopeasti saatavilla, ammattitaitoisilla sosiaali- ja terveyspalveluilla. Asumispalveluja ja erityyppistä laitoshoidoa on tarjolla niille, jotka eivät enää suoriudu elämästään kotona. Vanhuspoliittisten tavoitteiden saavuttamiseksi jokaisessa kunnassa tulee olla vanhuspoliittinen strategia, joka turvaa ikääntyneiden sosiaaliset oikeudet. Strategiaa täydentää palvelurakenteen kehittämisohjelma, jonka lähtökohtana on ikääntyneiden hyvä elämänlaatu, itsemääräämisoikeus ja itsenäinen suoriutuminen riippumatta heidän toimintakyvystään. Palvelujen tulee olla asiakaslähtöisiä ja yhteistyön omaisten ja eri palveluntuottajien ja omaisten kanssa pitää toimia saumattomasti.

2.2 Asuminen ja palvelut – keskeiset käsitteet

Suurin osa ikäihmisistä - esimerkiksi 86 % 75 -vuotta täyttäneistä - asuu tavallisissa asunnoissa. Yksin asuminen on yleistä, sillä yli puolet yli 75-vuotiaista naisista ja lähes neljäsosa samanikäisistä miehistä asuu yksin. Palvelutaloissa asuminen on yleistynyt 1990-luvulla nopeammin kuin mikään muu vanhusten palvelumuoto. Se on korvannut laitoshoidon. Laitoshoidossa on entistä vähemmän vanhuksia ja pitkäaikaiseen hoitoon siirrytään yhä vanhempana. Pitkäaikaisessa laitoshoidossa on 10 % 75 vuotta täyttäneestä väestöstä. Lähes kaksi kolmasosaa 65 vuotta täyttäneistä asuu kaupungeissa tai kaupunkimai-

sisä kunnissa. Maaseudulla eläkeläisten osuus väestöstä on kuitenkin selvästi suurempi kuin kaupungeissa. (Sosiaali- ja terveysministeriö 1999.)

Ikäihmisten asuminen on kokonaisuus, jossa on monta eri osa-aluetta. Tutkimusten mukaan ikääntyvät haluavat asua kotona mahdollisimman pitkään ja saada sinne tarvittaessa palveluja asumisensa tueksi. Palveluasuminen tulee kysymykseen, kun henkilö tarvitsee runsaasti apua selviytyäkseen. Seuraavat tiedot on koottu Sosiaali- ja terveysministeriön internetsivuilta <http://www.stm.fi/Resource.phx/vastt/sospa/shvan/index.htx> ja Helsingin kaupungin Seniori-infon sivuilta <http://www.hel2.fi/seniorinfo/>.

2.2.1 Kotipalvelu ja kotisairaanhoito

Kunnalliset kotipalvelut jakautuvat kotipalveluun ja kotisairaanhoitoon, jotka toimivat yleensä tiiviissä yhteistyössä.

Kotipalvelu auttaa, kun asiakas tarvitsee sairauden tai alentuneen toimintakyvyn vuoksi apua kotiin selviytyäkseen arkipäivän toiminnoissa. Kotipalvelun työntekijät ovat kotiaavustajia, kodinhoitajia tai lähihoitajia. Työntekijät seuraavat myös vanhuksen vointia ja neuvovat palveluihin liittyvissä asioissa. Palveluja annetaan monissa kunnissa myös iltaisin ja viikonloppuisin. Kotisairaanhoidon palveluja käyttävät kaikki ikäluokat, mutta vanhusten osuus potilaista kasvaa jatkuvasti.

Kotisairaanhoidon järjestämisestä vastaa kunta ja sitä varten kuntien terveyskeskuksissa on erillistä henkilökuntaa, joka on koulutukseltaan terveydenhoitajia, erikoissairaanhoitajia, sairaanhoitajia tai perushoitajia. Kotisairaanhoitoon kuuluu hoitotoimenpiteitä sekä näyttöiden ja kokeiden ottoa. Varsin vaativaakin sairaanhoitoa voidaan toteuttaa kotona, sillä monet haluavat asua kotona elämänsä loppuun saakka. Myös omaisten tukeminen on osa kotisairaanhoidon työtä.

Osassa kuntia kotisairaanhoito ja kotipalvelu on yhdistetty kotihoidon yksiköksi. Kotisairaanhoito on myös kehittynyt osaksi hoitoketjua, jonka lenkit ovat perusterveydenhuolto - erikoissairaanhoito - terveyskeskuksen sairaala - koti. Esimerkiksi lonkkamurtuman saaneen vanhuksen hoito painottuu sairaalahoidon sijasta kotisairaanhoitoon. Terveyskeskuksen vuodeosasto ja kotisairaanhoito vastaavat yhteistyössä yhä useammin myös syöpäpotilaiden saattohoidosta.

Kotipalvelun maksu peritään sen mukaan, onko kyse tilapäisestä vai jatkuvasta avuntarpeesta.

2.2.2 Ateria-, siivous- ja muut tukipalvelut

Vanhusten tukipalvelut on tarkoitettu edistämään päivittäisistä selviytymistä ja sosiaalista vuorovaikutusta. Niitä ovat esimerkiksi ateriapalvelu, päivätoiminta, kuljetuspalvelut ja saattoapu, erilaiset turvapuhelinratkaisut, kylvytys, vaatehuolto sekä siivouspalvelut. Kunnat päättävät, mitä palveluja ne tarjoavat ja paljonko palvelut maksavat asiakkaille. Ateriapalvelut voidaan järjestää esimerkiksi tuomalla ateriat kotiin, tarjoamalla ateriointimahdollisuus palvelutalossa tai vaikkapa päiväkodissa. Myös kotiaavustaja voi käyntinsä yhteydessä valmistaa aterioita useammaksi päiväksi.

Päivätoiminnan tavoitteena on tarjota vanhuksille virikkeitä, liikuntaa, sosiaalista kanssakäymistä ja turvata esimerkiksi päivittäinen ateriointi. Päivätoimintaa on tarjolla erillisenä palveluna tai palveluasumisyksikköjen ja laitosten yhteydessä. Palvelu- ja päiväkeskuksiin on usein järjestetty kuljetus. Palvelu- ja päiväkeskusten lisäksi kunnat, järjestöt ja seurakunnat järjestävät harrastus- ja opintopiirejä, korttelikerhoja, "mummon kammareita" ja kylätaloja.

Kuljetuspalvelut ovat tarkoitettuja niille vanhuksille, joilla on vaikeuksia liikkumisessa ja jotka eivät voi käyttää julkisia liikennevälineitä. Kuljetukset järjestetään pääasiassa taksilla, mutta lisääntyvässä määrin käytetään palvelulinjoja ja muita yhteiskuljetusmuotoja. Asiakas maksaa kuljetuksesta saman maksun kuin julkisessa liikenteessä.

2.2.3 Asumispalvelut ja palveluasuminen

Ikäihmisten asumista tuetaan heidän kotiinsa tehtävillä parannuksilla sekä tarjoamalla heille asumispalveluja. Vanhusten asuntojen parannuksista ovat tavallisimpia WC- ja pesutilojen saneeraukset, kynnysten poistot, oviaukkojen levennykset sekä erilaisten tukien asennukset. Muutostöihin voi saada avustusta vammaispalvelulain nojalla, valtion peruserä- ja korjauslainoja sekä avustuksia.

Palveluasuminen on tarkoitettu päivittäistä ulkopuolista apua tarvitseville vanhuksille. Siihen kuuluu sekä asunnon että palveluiden järjestäminen. Palveluasuminen sisältää aina sekä asunnon että asumiseen liittyvät palvelut. Asukas maksaa asunnosta vuokran tai vastikkeen, valitsee tarvitsemansa palvelut ja maksaa niistä erikseen käytön mukaan. Asunnostaan ja siihen liittyvistä kustannuksista vastaa kukin asukas itse. Asukkaalla on kaikki normaalit asukkaana oikeudet ja velvollisuudet (muuttoilmoitus, kotivakuutus, asumistuki jne.). Asunto voi olla vuokra-, omistus-, osaomistus- tai asumisoikeusasunto.

Palveluasumista järjestetään *palvelutaloissa*, *palveluasuntoryhmissä* tai *yksittäisissä palveluasunnoissa*, joita tuottavat kunnat, järjestöt ja yksityiset yrittäjät. Monia vanhustentaloja ja vanhainkoteja on muutettu palveluasunnoiksi. Oleellista on, että asukkaalla on käytössä oma asunto, joka soveltuu hänen tarpeisiinsa. Palveluasunnoissa kiinnitetään huomiota liikkumisen esteettömyyteen, turvapalveluihin ja apuvälineisiin. Palvelutaloissa on asukkaiden yhteistiloja ja monet niistä toimivat myös lähialueensa vanhusten palvelukeskuksena. Asumista tukevat palvelut voidaan toteuttaa monimuotoisesti ja yksilöllisesti. Palveluja voivat olla mm. kodinhoitoapu, ateriapalvelu, henkilökohtaiseen hygieniaan liittyvät palvelut, erilaiset turvapalvelut, terveydenhuollon palvelut sekä muut tukipalvelut. Asumista tukevia asioita ovat myös asunnonmuutostyöt ja apuvälineet.

Suurin osa palveluasumisesta on kuntien tuottamaa tai järjestöiltä tai yrityksiltä ostamaa, joten palveluasumiseen haettaessa otetaan yhteyttä kuntaan. Palveluasumiseen hakemisesta ei voi antaa yksiselitteisiä ohjeita, sillä käytäntö vaihtelee kunnittain ja palveluntuottajittain. Lisäksi kunnat järjestävät palveluasumista eri lakien nojalla. Kunnat ja lääninhallitus valvovat yksityistä palveluasumista. Kunnan järjestämän palveluasumisen peruspalveluista vastaa alueen kotipalvelu- ja kotisairaanhoidohenkilöstö tai palvelutalon oma henkilökunta. Palveluasuminen ei edellytä ympärivuorokautista henkilökuntaa. Ateriapalvelu ja siivous voidaan tuottaa tukipalveluina.

Vaikeavammaiset ikäihmiset voivat saada asumispalveluja myös vammaispalvelun kautta. Päivittäin paljon apua tarvitseville vanhuksille on tarjolla ryhmäkodin kaltaisia asumispalveluja. Niissä on tavallisesti alle kymmenen asukasta. Keittiö- ja olohuone sekä sauna pesutiloineen ovat asukkaille yhteisiä. Ryhmäkotien henkilökunta koostuu yleensä kodinhoitajista sekä lähi- tai perushoitajista. Dementoituneille ja vammaisille ikäihmisille on omia ryhmäkoteja.

Tehostetun palveluasumisen asiakkaat tarvitsevat apua ja ohjausta kaikissa päivittäisissä toimissaan, sekä hoivaa ja huolenpitoa ympärivuorokauden. Tehostettua palveluasumista tarjotaan ryhmäkodeissa sekä palveluasunnoissa.

Jokaiselle asukkaalle tehtävässä henkilökohtaisessa palvelu- ja hoitosuunnitelmassa sovietaan asiakkaan tarvitsemista palveluista. Tehostetun palveluasumisen tavoitteena on tukea asukkaan hyvän olon kokemusta ja toimintakyvyn säilymistä erilaisilla virkistys-, kuntoutus ja askartelumahdollisuuksilla. Tehostetun palveluasumisen peruspalveluita ovat ateriat-, hygieniat-, turva- ja siivouspalvelut sekä asiointiapu ja avunsaantimahdollisuus kaikkina vuorokauden aikoina.

2.2.4 Asuntoja senioreille ja senioriasuntoja

Senioriasunnot sijoittuvat tavallisten asuntojen ja palveluasumisen välimaastoon. Asunnot on rakennettu esteettömiksi ja asukkaan tarpeen mukaan asennetaan turva- tai tukilaitteita. Asuntoihin hakeutuvalla edellytetään 55–65-vuoden ikää. Senioritalossa ei kuitenkaan ole palveluja tai henkilökuntaa paikalla. Senioriasuntojen rakentaminen on kokonaan yksityistä toimintaa - asuntoja sekä myydään että vuokrataan.

Tarjolla on myös asuntoja, jotka eivät ole varsinaisia senioriasuntoja. Esimerkiksi Helsingin kaupungilla on 60- vuotta täyttäneille asuintaloja, joissa on vuokrayksioitä ja kaksioita. Asukasvalinnassa otetaan huomioon hakijoiden asuntotilanne, tulot, varallisuus ja helsinkiläisyys.

2.2.5 Laitoshoito

Ikäihmisten laitoshoidon kuuluu hoidon sekä hoivan lisäksi usein myös kuntouttavaa toimintaa. Laitoshoito voi olla osavuorokautista, lyhytaikaista tai pitkäaikaishoitoa.

Lakisääteisiä laitoshoidon palveluja ovat vanhainkotien ja terveyskeskusten vuodeosastojen sekä erikoissairaanhoidon laitospalvelut. Pitkäaikaista laitoshoidon annetaan myös erilaisissa hoito-, hoiva-, veljes- ja sairaskodeissa. Lisäksi järjestöt ja yksityiset yritykset tuottavat laitospalveluja vanhainkodeissa ja yksityissairaaloissa.

Lyhytaikaisella ja jaksottaisella laitoshoidolla tuetaan vanhuksen kotona selviytymistä ja hoitavan omaisen jaksamista. Samalla ehkäistään pysyvän laitoshoidon tarvetta. Lyhytaikaishoitojaksot voivat olla säännöllisiä, jolloin ne vuorottelevat kotona asumisen kanssa. Pitkäaikaista laitoshoidon annetaan henkilölle, jolle ei voida enää järjestää hänen tarvitsemaansa ympärivuorokautista hoitoa kotona tai palveluasunnossa. Siihen sisältyy hoidon lisäksi täysi ylläpito, kuten ruoka, lääkkeet, puhtaus, vaatetus sekä sosiaalista hyvinvointia edistävät palvelut. Pitkäaikaishoidosta päättää yleensä alueellinen työryhmä, johon tavalli-

sesti kuuluvat ainakin kotisairaanhoidtaja ja/tai kotipalvelutyöntekijä, pitkäaikaishoidosta kunnassa vastaava lääkäri ja vanhustyön sosiaalityöntekijä. Mukana voivat olla myös esimerkiksi psykologi ja fysioterapeutti.

2.3 Katsauksen toteutus

Katsaus ikääntyvien asumisen ja asumista tukevien palvelujen tutkimuksiin ja hankkeisiin toteutettiin siten, että ensin laadittiin Hyvä asuminen 2010 – ohjelman aikaisemmin tuottamasta hankeluettelosta ja kirjallisuusluettelosta yhteenveto. Tätä yhteenvetoa täydennettiin mm. käyttämällä hakukonetta, Fennica-, Helka- ja Linda- tietokantoja, Nelli -portaalia sekä käymällä läpi asumisen tutkimusta ja hankkeita tekevien tahojen, kuten Stakesin, SOTERAn ja yliopistojen ym. internetsivuja. Myös joidenkin tutkimushankkeiden (Elderathome ja Tulevaisuuden senioriasuminen) kirjallisuusluetteloita käytiin läpi.

Lisäksi tehtiin kuusi asiantuntijahaastattelua. Haastateltaviksi valittiin ikäihmisten asumiseen ja asumista tukeviin palveluihin liittyvien tahojen keskeisiä toimijoita. Haastatteluissa kiinnitettiin huomiota tehdyn tutkimus- ja kehitystyön tuloksiin ja tulevaisuuden haasteisiin. Jatkotyön suunnittelun tueksi koottiin havaittuja tiedon aukkoja ja lupaavia kehityssuuntia.

Lopuksi koottiin lukuisten tutkimus- ja rahoittajatahojen yhteystietoja sekä laadittiin informaatiota ja neuvontaa antavien toimijoiden linkkilista.

3. Ikääntyvien asuminen ja asumista tukevat palvelut – meneillään olevia hankkeita

Hankekatsaus käsittää asumisen sekä asumista tukevien palveluiden aihealueella käynnissä olevia hankkeita Suomessa syksyllä 2005. Hankkeista annetut tiedot perustuvat pääosin hankkeiden tekijöiden itse esim. www-sivuilla julkaisemaan informaatioon. Katsauksen perustana on käytetty Hyvä asuminen 2010 – hankkeen tuottamaa tutkimus- ja kehityshanketiedostoa, jota on täydennetty soveltuvin osin. Mukaan on liitetty myös www-linkkejä. Hankkeet on esitetty aakkosjärjestyksessä.

Finnish Wellbeing Center

Julkisuudessa on paljon ollut esillä Finnish Wellbeing Center, joka on johtanut Sendain kaupunkiin Japaniin rakennettavaan hyvinvointikeskukseen suomalaisen osaamisen näyteikkunana. Hanke on iWell ohjelman ja Finpron kehittämä, ja jatkuu suomalais-japanilaisena yhteistyönä. Lisäksi ohjelmassa on lukuisia tuotekehityshankkeita, jotka liittyvät asumiseen ja hyvinvointiin, painopiste on näissäkin senioriväestölle tarkoitetuissa tuotteissa ja palveluissa.

Hankkeen tavoitteena on suunnitella Sendain kaupunkiin suomalaisen toimintamallin ja arkkitehtuurin mukainen hyvinvointikeskus, joka on esteetön ja kaikille ikäihmisille mahdollinen ympäristö. Hyvinvointikeskuksen tehtävänä on tukea ja edistää ikäihmisten asumista kotona mahdollisimman pitkään osana omaa yhteisöä huomioiden myös yhteensopivuus japanilaisen kulttuurin kanssa. Suunnitelma käsittää hoito- ja palveluyksikön sekä tutkimus ja kehittämyksikön. Hoito- ja palvelusuunnitelma perustuu suomalaiseen yhdessä Stakesin työryhmän kanssa kehitettyyn (SENDAI SUN) Sendain aurinkomalliin. Keskuksen suunnittelu käynnistyi alkuvuodesta 2002. <http://sendai.fwbc.jp/e/index.htm>

FINSOC, Hyvät käytännöt – ohjelma, kehittämishanke, 2004–2007

Hyvät käytännöt – ohjelmaa kehitetään yhdessä sosiaali- ja terveystieteiden, lääninhallitusten ja sosiaalialan osaamiskeskusten yhteistoimintana yhteistyössä terveydenhuollon tulevaisuuden turvaamishankkeen kanssa. Ohjelma kokoaa tietoa hyvistä menetelmistä tukemaan sosiaalialan käytännön työtä. Se sisältyy sosiaalialan kansalliseen kehittämissuunnitelmaan ja pyrkii lisäämään ja levittämään tutkittua tietoa. Hyvät käytännöt ovat parhaaseen mahdolliseen tietoon perustuvia toimintaympäristössään hyväksi koettuja toimivia työkäytäntöjä, jotka on arvioitu asiakkaille hyvin tuottaviksi. Tavoitteena on pysyvä kehittämisen rakenne.

Hyviin käytäntöihin päästään yhteisellä tavoitteellisella prosessilla, jossa opitaan, saadaan palautetta, reflektoidaan ja analysoidaan sitä mikä toimii ja mikä ei toimi ja miksi. Hyvät käytännöt luodaan vuorovaikutuksessa. Hyvät käytännöt eivät näin ollen palaudu yksilöiden suorituksiin vaan yhteistyöhön, avoimuuteen, jakamiseen ja dokumentaatiokäytäntöihin. FinSoc toimii yhteistyössä Stakesin, korkeakoulujen, sosiaalialan osaamiskeskusten, seudullisten kehittämyksiköiden ja kuntien kanssa.

Yhteysthenkilö: Ilse Julkunen, <http://www.stakes.fi/finsoc/>

Helsinki kaikille - projekti, Esteetön ympäristö suunnitteluohjekortit ja SuRaKu – esteettömyyskriteerit

Projektin tavoitteena oli luoda yhtenäiset ohjeet esteettömien ulkotilojen toteuttamiselle ja ylläpidolle.

SuRaKu (Suunnittelu, Rakentaminen ja Kunnossapito)-kartoitusohjelma yhdessä Suomalaisen Insinööritoimiston (SITO) laatimien ESTEETÖN YMPÄRISTÖ – suunnitteluohjekorttien ja SuRaKu – esteettömyyskriteerien kanssa auttaa arvioimaan, suunnittelemaan, rakentamaan, huoltamaan ja ylläpitämään yhteisen ympäristömme esteettömyyttä, turvallisuutta ja soveltuvuutta kaikille käyttäjille.

Esteetön ympäristö -suunnitteluohjekortit ja SuRaKu – esteettömyyskriteerit antavat keskeisiä periaateohjeita julkisten ulkotilojen ja rakennusten sisäänkäyntialueiden nykytilan tarkastelua, sekä uuden tai korjaus- ja parannustoimenpiteiden suunnittelua varten. Ulkotilojen esteettömyyden SuRaKu -kartoitus- ja arviointiopas ei ole suunnitteluohje, vaan valottaa esteettömän ympäristön saavuttamiseksi tarkistettavia asioita ja ongelmakohtia kartoitus- ja arviointityössä. Vastuuorganisaatioina toimivat SOTERA ja HKR (Helsingin kaupungin rakennusvirasto), projektia rahoitti Sosiaali- ja terveysministeriö (STM), projektiin osallistuivat lisäksi yhteistyökumppanikaupungit Espoo, Joensuu, Tampere, Turku ja Vantaa. Projekti kytkeytyy Innovatiivinen kaupunki® -ohjelmaan.

Yhteyshenkilö: Pirjo Tujula, www.hel.fi/helsinkikaikille

Housing Enabler

Menetelmä, jonka avulla voidaan esimerkiksi asunnon suunnittelun tai ennalta ehkäisevän kotikäynnin yhteydessä objektiivisesti arvioida asuinympäristössä havaittuja ongelmia asukkaan fyysisen toimintakyvyn kannalta. Housing Enabler -menetelmän on USA:ssa ideoinut arkkitehtuurin professori Edward Steinfeld ja menetelmän monitieteisestä jatkokehityksestä on vastannut ruotsalainen toimintaterapian professori Susanne Iwarsson kollegoineen. Housing Enabler – menetelmä voidaan käyttää niin käytännön työssä, laadun varmistuksessa, tutkimuksessa, moniammatillisessa koulutuksessa kuin suunnittelu- ja kehittämistyössä. Menetelmään voi tutustua tarkemmin Internet-osoitteessa <http://www.enabler.nu/>, josta voi ladata omalle koneelleen myös demoversion. Menetelmä on tarjolla englanniksi ja ruotsiksi, jatkossa myös suomeksi. Menetelmää on tuomassa Suomeen Jyväskylän yliopisto.

IKÄ – hanke, 2002–2008

Kuntoutuslaitokset ja Kela ovat kehittäneet yhdessä ns. verkostomallisen geriatrisen kuntoutuksen, jossa laitospalvelut pyritään integroimaan kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon palveluihin. Ikä-hankkeen tavoitteena on tutkia kuntoutusprosessia, kuntoutuksen tehoa ja vaikutusta, kartoittaa kuntoutuksen toteutumista ja arvioida kuntoutuksen kustannusvaikuttavuutta. Hankkeeseen ovat mukana Kela, Suomen Kuntaliitto sekä Helsingin, Jyväskylän ja Turun yliopistot. Hankkeeseen osallistuu 41 kuntaa, 7 kuntoutuslaitosta ja noin 750 yli 65-vuotiasta henkilöä. Tutkimuksessa pyritään luomaan sellainen kuntoutusmalli, jonka avulla voidaan pidentää ikäihmisen kotona asumisaikaa.

<http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/170303095252EP?OpenDocument>

IKÄTEK, Muistihäiriöisten ikääntyvien potilaiden palveluketjun ja turvallisen asumisen tutkimus- ja kehittäminen, 2004–2006

Projektin lähtökohta on muistihäiriöisen ikääntyvän potilaan palveluketjun ja turvallisuuden tutkiminen ja kehittäminen. Toiminnan kohteena ovat muistihäiriöisten akuutti toimintaympäristö hoito-, kuntoutus- ja palvelukäytännöt avohoidosta laitoshoidon. Toteutetaan monialaisessa yhteistyössä työelämän kanssa. Hanke on Oulun ammattikorkeakoulun, Sosiaali- ja terveysalan yksikön hankkeita ja kuuluu Tekesin FinnWell -ohjelmaan.

<http://www.oamk.fi/sote/tk?osio=projektit&alaosio=ikatek>

Innovatiivinen kaupunki® -ohjelma, 2001–2005

Innovatiivinen kaupunki® -ohjelma käynnistettiin vuonna 2001 Helsingin kaupungin ja Teknillisen korkeakoulun (TKK) välisen vuoropuhelun ja t&k -yhteistyön lisäämiseksi. Ohjelman rahoitus on jaettu puoliksi Helsingin kaupungin ja TKK:n kesken vuosille 2001–2005. Innovatiivinen kaupunki® -ohjelma tarjoaa palveluita Helsingin kaupungin virastojen ja liikelaitosten henkilöstölle ja Teknillisen korkeakoulun tutkimushenkilöstölle ja opiskelijoille.

Ohjelma pyrkii Helsingin kaupungin tietotaitoa ja Teknillisen korkeakoulun tutkimusresursseja yhdistämällä tuottamaan urbaaneja innovaatioita, joista hyötyvät niin kaupungin organisaatio kuin sen asukkaat ja käyttäjätkin. Ohjelmassa kerätään jatkuvasti kokemuksia ja kehitetään toimintatapoja, jotka tukevat t&k -projekteja aina yhteistyömahdollisuuksien kartoituksesta tulosten tehokkaaseen käyttöönottoon.

Projektien painopistealueet ovat ikääntyvät kaupunkilaiset, rakentamisen laatu, ympäristöä säästävät teknologiat ja Helsingin kaupungin kansainvälinen kilpailukyky.

Vuoden 2005 lokakuuhun mennessä Innovatiivinen kaupunki® -projekteja on käynnistynyt yhteensä 16 kpl. Toiminnan kehittämisestä vastaa johtoryhmästä, ohjausryhmästä, projektipäälliköstä ja projektiassistentista koostuva organisaatio. Projektien päärahoittajia ovat TEKES, ministeriöt, yritykset ja EU. <http://innovatiivinenkaupunki.tkk.fi/>

Kotihoitokokeilu, kokeilu vanhusten palvelujen uudelleen organisoimiseksi, 2005 - 2008

Sosiaali- ja terveysministeriön hankkeessa kokeillaan vanhusten palvelujen erilaisia organisointimalleja. Kokeilussa on mukana erilaisia kuntia ja kuntayhtymiä. Kokeilun ydinaluetta on sosiaalihuollon kotipalvelun ja terveydenhuollon kotisairaanhoidon yhdistäminen uudeksi tehtäväalueeksi, kotihoidoksi.

Kokeilu voi koskea myös muita asiakasryhmiä, kuten vammaisia ja pitkäaikaissairaita henkilöitä. Kokeilun tulee parantaa vanhusten ja kokeilun piiriin tulevien muiden asiakasryhmien sosiaali- ja terveyspalvelujen yhteensovittamista ja edistää laadultaan hyvien palvelujen järjestämistä. Kokeilu on tarkoitettu niille kunnille, joissa sosiaalihuollon ja kansanterveys-työn lautakuntien yhdistämistä ei ole pidetty tarkoituksenmukaisena tai joissa kansanterveys-työn kuuluminen kuntayhtymälle estää yhdistämisen kuntatasolla.

Kokeilussa vanhusten ja muiden kokeilun piiriin tulevien asiakasryhmien sosiaali- ja terveyspalveluista voi huolehtia yksi kunnan monijäseninen toimielin, kuten sosiaalilautakunta, terveyslautakunta tai vanhusten eräitä sosiaali- ja terveyspalveluja varten perustettu uusi

lautakunta. Kotihoidon tehtäväalue voidaan myös muodostaa keskittämällä tehtäviä yli kuntarajan kansanterveystyön kuntayhtymälle tai hajauttamalla kuntayhtymän tehtäviä siihen kuuluville kunnille.

<http://www.stm.fi/Resource.phx/publishing/documents/2520/index.htm>

Maaseudun ikäihmisten asumisedellytysten parantaminen, 2005-

Tutkimuksessa selvitetään miten asuntoja ja asumisolosuhteita kohentamalla voidaan tukea maaseudulla asuvien ikäihmisten pärjäämistä omissa kodeissaan mahdollisimman pitkään. Tutkimuksessa ikäihmisten asumista tarkastellaan kokonaisvaltaisesta näkökulmasta, johon liittyy asunnossa tehtävät toiminnot, asukkaan kyvyt, asumisen laatutekijät ja asunnon resurssit. Tutkimuksen ensimmäisessä vaiheessa hankitaan tietoa maaseudun ikäihmisten asumistilanteesta kirjallisuuskatsauksen avulla sekä haastattelemalla asukkaita ja kuntien asiantuntijoita. Erilaisia kotitalouksia haastattelemalla ja asuntoja kuvaamalla saadaan tietoa mm. siitä mitkä ovat asumisen solmukohtat; mitkä asiat toimivat hyvin ja missä on parantamisen varaa. Tutkimuksen tekijä on Työtehoseuran kotitalousosasto ja rahoittajana Marjatta ja Eino Kollin Säätiö. Yhteyshenkilöt: Irene Roos, Pirkko Kasanen, <http://www.tts.fi/>

Monipalvelukeskus (MOPAKE), 2004–2006

Monipalvelukeskus (MOPAKE) – hankkeessa kehitetään kotitalouksille tarjottavien palvelujen tuotteistamis- ja markkinointikonsepti. Se perustuu palvelun tuottajien verkostomaiseen toimintaan ja reaaliaikaisiin yhteyksiin ja palvelujen toimitusjärjestelmään. Palvelut ovat mahdollista verkottaa myös kunnallisten sosiaali- ja terveystalouksien kanssa. Palvelutuotteet ovat esimerkiksi kuljetus-, ruoka-, siivous ja asiointipalveluja. Hankkeen vetäjänä toimii Työtehoseuran kotitalousosasto ja sinä on rahoittajina Uudenmaan TE -keskus, yrityksiä ja kuntia. Yhteyshenkilö: Anneli Reisbacka, <http://www.tts.fi/kotitalous/index.html>

Oma tupa - oma lupa - yhteissuunnittelun työkalun kehittäminen, 2005-

Tutkimuksen tavoitteena on tukea ikääntyvien kotona asumisen edellytyksiä, kehittämällä menetelmiä ja välineitä, joiden avulla asukkaat pystyvät osallistumaan esimerkiksi oman asuntonsa muutostöiden suunnitteluun. Yhteissuunnittelun työkalun tavoitteena on kannustaa asumisen eri osapuolia kuten esimerkiksi asukasta, suunnittelijaa ja rakentajaa yhteiseen keskusteluun ja suunnitteluun. Tavoitteena on kehittää konkreettinen työväline, joka toimisi siltana eri osapuolten välillä. Tutkimuksen tekijä on Työtehoseuran kotitalousosasto ja sen rahoittajina ovat Jenny ja Antti Wihurin rahasto ja Alli Paasikiven Säätiö. Yhteyshenkilöt: Sari Kivilehto, Pirkko Kasanen, <http://www.tts.fi/>

Saumattoman palveluketjun ja sitä tukevan tietoteknologian kehittämishanke, PIRKE, 2001–2005

Hanke perustuu lakiin sosiaali- ja terveydenhuollon saumattoman palveluketjun ja sosiaaliturvakortin kokeilusta (ns. Kokeilulaki), jonka mahdollistamat innovaatiot ovat palveluketjusuunnitelma, omanuuvopalvelu, sähköinen asiakaskortti ja viitetietokanta saumattoman organisaatorajat ylittävän yhteistyön työvälineinä sosiaali- ja terveydenhuollossa. Pirkanmaan kaikki kunnat sekä Pirkanmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymän toimipisteet ovat allekirjoittaneet yhteistyösopimuksen uusien toimintamallien ja informaatioteknologian käyttöönotosta. Kehittämistyötä varten kuntiin asetettiin itsenäiset projektit, joita vetävät

kuntien omista organisaatioista irrotetut sosiaali- tai terveydenhuoltoalan ammattilaiset. Paikallisiin projektiryhmiin on kutsuttu mukaan sosiaali- ja terveydenhuollon organisaatioiden lisäksi myös asiakkaiden sekä kansaneläkelaitoksen, yritysten ja kolmannen sektorin edustajia. <http://www.pshp.fi/proke/pirke/index.htm>

Osana PIRKEN selvitystyötä valmistui v. 2002 **Kotona kaiken ikää** - Kotihoidon saumaton palveluketju – osio, joka selvitti nykytilaa tietoteknisestä valmiudesta ikäihmisten kotikeskeisiin palveluihin liittyen.

Sosiaalialan kehittämishanke, 2004–2007

Sosiaalialan kehittämishankkeen tavoitteena on turvata sosiaalipalvelujen saatavuus ja laatu kaikkialla Suomessa. Tavoitteeseen pyritään: 1) uudistamalla lainsäädäntöä, 2) uudistamalla palvelurakenteita ja toimintakäytäntöjä, 3) turvaamalla henkilöstön osaaminen ja riittävyys, 4) vahvistamalla kuntien rahoitusta ja 5) kannustamalla kuntia tekemään kestäviä uudistuksia sosiaalipalveluissa. Tavoitteiden saavuttamiseksi on perustettu yli 20 valtakunnallista osahanketta. Ensimmäisinä toimintavuosina on keskitytty muun muassa sosiaalihuollon asiakkaan ja henkilöstön asemaa parantaviin lainsäädäntöuudistuksiin

Hyvät käytännöt -hanke ja sosiaalihuollon tietoteknologiahanke ovat käynnistyneet ja varhaisen tuen ja puuttumisen menetelmien juurruttaminen ammattikäytäntöihin on tehostunut. Monien palvelujen tuottaminen vaatii seudullista yhteistyötä, jonka rakentaminen on merkittävästi aktivoitunut kehittämishankkeen aikana. Valtionavustusta on kohdennettu erityisesti seudullisen yhteistyön lisäämiseen, vanhusten, lasten ja lapsiperheiden palvelujen kehittämiseen sekä tietoteknologian käytön edistämiseen sosiaalihuollossa.

<http://www.stm.fi/Resource.phx/hankk/hankt/sosala.htx>

Stakesin (Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus) hankkeet:

Palveluja yhteen sovittava kotiutuminen ja kotihoito (PALKO) tutkimushanke, 1997–2006

Stakes kehittää yhdessä kuntien kanssa tutkimukseen perustuvaa mallia ikääntyneiden (yli 65-vuotiaiden) potilaiden/asiakkaiden kotiutumis- ja jatkohoitokäytäntöksi. Tarkoituksena on tukea potilaan/asiakkaan omatoimista selviytymistä kotona kehittämällä asiakaslähtöistä saumatonta palveluketjua. Palveluja yhteen sovittava kotiutuminen ja kotihoito eli PALKO -tutkimushanke tuottaa ensimmäisenä Suomessa yleistettävää tietoa ikääntyneiden kotiutumiskäytännöistä. Hankkeessa on sovellettu tutkimusotetta, jossa yhdistetään hoitorekisterien tietoa haastatteluihin. Samanaikaisesti on tehty laaja-alaista yhteistyötä kuntien sosiaali- ja terveystoimen ja erikoissairaanhoidon kanssa. PALKO-hankkeeseen kuuluu neljä osatutkimusta: 1) Aivohalvaus- ja lonkkamurtumapotilaiden hoito- ja kotiutumiskäytäntöjen rekisteripohjainen analyysi (1997 - 1999), 2) Yli 65-vuotiaiden potilaiden kotiutus- ja jatkohoitokäytäntöjen kartoitus valituissa kunnissa (n=308) (1998 -2000), 3) Uuden kotiutumiskäytännön kehittäminen yhdessä kunnassa (1998 - 2000), 4) Mallin testaaminen ja vaikutusten arviointi kunnissa (koe- ja vertailukunnat) (2000 - 2004).

Tulosten avulla voidaan kehittää asiakkaiden hyvinvointia sekä saada aikaan taloudellista hyötyä. Tutkimus luo myös tietopohjaa saumattomien palvelujen suunnittelulle ja päätöksenteolle. Yhteyshenkilö: Marja-Leena Perälä, <http://www.stakes.fi/palko/>

Stakesin Ikääntyminen ja palvelut – ryhmän hankkeet:

Ikääntyminen ja palvelut -ryhmä tutkimustyö kohdistuu ikääntyneiden hyvinvointiin, palvelujen laatuun ja tuloksellisuuteen sekä ikäihmisten hoitoa ja palveluja koskevan laatusuosituksen vaikuttavuuden seurantaan. Kehittämistyössä painotetaan ikääntyneiden kotona asumisen tukemista. Ikääntyneiden palvelujen suunnittelun ja tuloksellisuuden arvioinnin tueksi kehitetään tietojärjestelmiä ja muuta tukimateriaalia.

Yhteyshenkilö: Päivi Voutilainen, <http://www.stakes.fi/palvelut/ikaantyneet>

- **Ikääntyneiden hyvinvointi ja ikääntymispolitiikka**

Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut vuosina 1994 ja 1998 Vanhusbarometrit. Vanhusbarometri kuvaa ikääntyvien omia näkemyksiä ja kokemuksia ikääntymisestä Suomessa, koettua toimintakykyä ja avun tarvetta, palvelujen saantia ja avun antajia, kokemuksia palveluista ja niiden laadusta, näkemyksiä eläköitymiseen, tulevien eläkkeiden tasoon, sosiaaliturvan rahoitukseen sekä ikäihmisten koettua hyvinvointia. Barometri antaa hyvän kokonaiskuvan suomalaisen vanhuspolitiikan onnistuneisuudesta ja korjausta edellyttäviä tekijöistä, sekä eläkeläisten asenteissa ja näkemyksissä tapahtuvista muutoksista. Tutkimus toteutetaan jatkossa osana Stakes-survey -tutkimusta joka neljäs vuosi niin, että vuonna 2004 kerättiin ensimmäinen aineisto. Lomaketta on muokattu niin, että vertailtavuus yhtäältä vuoden 1998 aineistoon ja toisaalta kansainvälisiin (Hollannin LASA, Saksan BASE, kuuden EU-maan OASIS, viiden maan CareKeys ja Norjan NORLAG) aineistoihin keskeisiltä osin varmistetaan. Tutkimus raportoidaan ikäihmisten osalta vuosina 2005 ja 2006.

Yhteyshenkilöt: Marja Vaarama, Minna-Liisa Luoma

- **Palveluiden laatu ja tuloksellisuus**

Evergreen 2000 Plus vanhuspalvelujen suunnitteluohjelmisto

Evergreen 2000 Plus -ohjelmisto on tarkoitettu ikääntyneiden sosiaali- ja terveyspalvelujen suunnitteluun, arviointiin ja seurantaan. Monipuolisessa ohjelmistossa on kolme osaa. Perustiedosto, joka sisältää tiedot kunnan/alueen väestörakenteesta ja -ennusteesta, ikääntyneiden elinoloista, palvelujen tarpeesta, käytöstä, henkilöstöstä ja kustannuksista. Analyysiosio, jonka avulla voi seurata asiakas-, suorite- ja henkilöstömäärien sekä kustannusten muutoksia eri palveluissa sekä arvioida tuloksellisuutta. Mallinnusosio, jolla voi simuloida tulevaisuuden palvelurakennetta aina vuoteen 2030 asti. Evergreen 2000 Plus -ohjelmisto on tarkoitettu kunnille, kuntayhtymille ja aluetasolle. Ohjelmisto on kehitetty Stakesin ja kuntien yhteistyönä ja se on yhteensopiva muiden yleisesti käytettyjen ohjelmien kanssa. Käytännönläheiseen Evergreen 2000 Plus -ohjelmistoon voidaan yhdistää myös konsultoivaa asiantuntijapalvelua.

Kotipalvelu ja kotihoito osana kuntien palvelujärjestelmää, KOTOSA, 2004 – 2007

Sosiaali- ja terveysministeriö toteuttaa hankkeen yhteistyössä Stakesin IKI -ryhmän kanssa. Sosiaali- ja terveysministeriö johtaa hankkeen toteutusta osana sosiaalialan kehittämishanketta. Hankkeessa on mukana 10 päävastuussa olevaa seutukuntaa, 33 kuntaa ja 8 kansanterveystyön, terveydenhuollon tai terveyskeskuskuntayhtymää.

Hankkeen päätavoitteena on saada aikaan pysyviä parannuksia kotipalvelussa ja kotihoitossa. Osatavoitteina on

- kehittää palvelun laatua kotipalvelussa ja kotihoidossa
- laatia laadun, taloudellisuuden ja vaikuttavuuden arviointikriteereitä
- tukea kotipalvelu- ja kotihoitoyksiköiden oman toiminnan seuranta ja arviointia
- arvioida kuntien kehittämisprojektit ja
- kehittää kotipalvelun ja kotihoidon hyvien käytäntöjen malleja.

Hankkeen ohjausryhmässä ovat edustettuina Sosiaali- ja terveysministeriö, Suomen Kuntaliitto, Stakes, Suomen kotihoidon toimikunta ja seutuhankkeiden vastuuhenkilöt.

Yhteyshenkilö: Reija Heinola

- **Ikäihmisten hoitoa ja palveluja koskevan laatusuosituksen toimeenpanon seuranta**

Vuonna 2005 IKI -ryhmä toteuttaa Ikäihmisten hoitoa ja palveluja koskevan laatusuosituksen seuranta ja vaikutusten arviointia koskevan hankkeen. Seuranta toteutetaan kuntakyselyä, keskeisten toimijoiden haastatteluja ja IKI -indikaattoristoa hyväksi käyttäen. IKI -indikaattoristo kehitettiin vuosina 2002–2003 Ikäihmisten hoitoa ja palveluja koskevan laatusuosituksen toteutumisen seurantaan paikallisella ja valtakunnan tasolla. IKI -indikaattoristo käsittää 19 tietoa sisältävän avainindikaattoriston sekä 75 tietoa sisältävän tuloksellisuusindikaattoriston keskeisistä kunnallisista ikäihmisten hoitoa ja palveluja koskevista tunnusluvusta. Kunkin indikaattorin osalta esitetään metatieto: perustelu indikaattorin valinnalle, määrittely, suositus- ja/tai valtakunnallisia tilastotietoja sekä tietoja siitä, miten indikaattorin sisältämä tieto saadaan poimittua valtakunnallisista rekistereistä. Tilastot perustuvat SOTKA -tietokannan ja Stakesin hoitoilmoitusrekisterien tietoihin sekä eräisiin muihin tilastoihin.

Yhteyshenkilö: Päivi Voutilainen

Toimintakykykymittareiden käyttö ikääntyneiden palvelutarpeen arvioinnissa

Hankkeen tarkoituksena oli selvittää, mitä toimintakykykymittareita kunnissa käytetään ikääntyneiden palvelutarvetta arvioitaessa ja palveluiden myöntämiseen liittyviä päätöksiä tehtäessä sekä analysoida yleisimmin käytettyjen mittareiden sisältöjä suhteessa laajaan toimintakyvyn käsitteeseen. Tutkimus liittyy Sosiaalialan kehittämishankkeen Oikeus palvelun tarpeen arviointiin -osahankkeeseen. Tutkimuksen yksilöityinä tehtävinä oli 1) selvittää mitä toimintakyvyn arviointimenetelmiä kunnat käyttävät ikääntyneiden asiakkaidensa fyysisen, kognitiivisen, emotionaalisen ja sosiaalisen toimintakyvyn ja ympäristötekijöiden arviointiin keskeisissä ikääntyneiden hoivapalveluissa (kotipalvelu ja kotisairaanhoido/kotihoito, omaishoidon tuki, päivätoiminta, päiväsairaala, palveluasuminen ja laitoshoido) palvelun saamiseen liittyviä päätöksiä tehtäessä, 2) analysoida yleisimmin käytössä olevien arviointimenetelmien sisältöä suhteessa laajaan toimintakyvyn käsitteeseen ja 3) selvittää minkä ajan kuluessa yhteydenotosta palvelupisteeseen ikääntyneet pääsevät palvelutarpeen arviointiin kiireellisissä ja ei-kiireellisissä tapauksissa. Tutkimusaineisto kerättiin Manner-Suomen kunnista niiden ikääntyneiden palveluista vastaavilta henkilöiltä.

Yhteyshenkilö: Päivi Voutilainen

Suomalainen "kultaisten vuosien" asumiskonsepti USA:n markkinoille

Hankkeen tavoite on selvittää, mikä on vientikelpoinen Kultaisen vuosien asumiskonsepti 55+ ja/tai 65+ -ikäluokille USA:n markkinoille. Konsepti koostuu suomalaisten kiinteistö- ja rakennusalan toimijoiden liiketoiminnasta (terveydenhuolto, turvallisuus, ympäristö, sisäilma, tietoverkot). Projektin lopputuloksena on raportti, jossa kuvataan Senior Living -markkinat, tarpeet, vaatimukset ja liiketoiminnan arvoketju amerikkalaisen rakennusteollisuuden näkökulmasta. Saadaan tietoa siitä, mitkä ovat paikallisten yritysten menestystekijät markkinasegmentissä ja mitä opittavaa suomalaisilla yrityksillä on USA:n markkinoista. Tutkimuksen tulosten perusteella toteutetaan erikseen rahoitettava pilot -hanke yhteistyössä suomalaisten viejien kanssa. VTT Rakennus- ja yhdyskuntatekniikka.

<http://websrv2.tekes.fi/opencms/opencms/OhjelmaPortaali/Paattyneet/iWell/fi/system/projekti.html?id=7070043&nav=Projekti>

Tekesin Tulevaisuuden senioriasuminen – hankekokonaisuus, 2003–2005

Tulevaisuuden senioriasuminen on Tekesin rahoittama useasta osaprojektista muodostuva hanke, joissa ovat mukana Oulun yliopisto, VTT, TKK Automaatiotekniikka ja Rautakesko. Lisäksi mukana ovat Tampereen yliopisto ja Taideteollinen korkeakoulu. Ikääntyvien asumista lähestytään kokonaisvaltaisesti sekä asumisen, ympäristön että niihin liittyvien palvelujen ja teknologian kautta.

<http://websrv2.tekes.fi/opencms/opencms/OhjelmaPortaali/Paattyneet/iWell/fi/system/projekti.html?id=7821928&nav=Projekti>

- **Tulevaisuuden senioriasuminen** - Oulun yliopisto, Arkkitehtuurin osasto

Perusmalleja senioreiden keskusta- ja taajama -asumiselle liittyy Tulevaisuuden senioriasuminen -hankekokonaisuuteen, jossa aihetta lähestytään kokonaisvaltaisesti sekä asumisen, ympäristöjen että niihin liittyvien palvelujen ja teknologioiden kautta. Tämän hankkeen tavoitteena on keskustoissa sijaitsevien asuinkerros- ja palvelutalojen ja niiden lähiympäristön analysointi sekä uusien senioriasumiseen soveltuvien suunnitteluohjeiden ja -mallien laatiminen ottaen huomioon seniorin elämäntapaskenaariot ja sosiaalisen esteettömyyden käsitteet.

Tutkimus hyödyttää ensisijaisesti suomalaista kiinteistö- ja hyvinvointiklusteria, mutta on soveltuvin osin hyödynnettävissä kansainvälisesti yritystoiminnan tarpeisiin erityisesti tutkimuksessa kehitettävien metodien, ohjeiden ja mallien osalta. Tutkimuksessa Suomessa kohteena ovat Oulu, Kajaani ja Ristijärvi sekä vertailukohteina Japani, Englanti, Alankomaat, Saksa, Italia ja USA. Hankkeessa valmistuu kaksi väitöskirjaa Oulun yliopistosta arkkitehtiosastolta.

Yhteyshenkilö: Yrjö Tuppurainen, <http://webcgi.oulu.fi/ark/>

Tulevaisuuden senioriasuminen – Rautakesko

Tuotekehitystyössä rautakauppa (Rautakesko ja K-raudat) selvittää yhdessä tutkimuslaitoksen (Työtehoseuran kotitalousosasto) kanssa senioriasumisen uusia liiketoimintamahdollisuuksia, uusia tuotteita ja palveluita ja verkottumista pk-yrityksiin.

Yhteyshenkilö: Matti Mettälä, <http://www.rautakesko.fi/>

- **Tulevaisuuden senioriasumisen liiketoimintamallit** - VTT Rakennus- ja yhdyskuntatekniikka/Tampere

Tutkimuksessa kehitetään uusiin liiketoimintakonsepteihin perustuvia asumispalveluja seniorikansalaisille. Tutkimuksessa selvitetään miten senioriväestön asuintalot ja asunnot tukevat palveluntuottajien prosesseja. Palveluntuottajien asuntoihin ja asuintaloihin kohdistamat tarpeet muunnetaan uudis- ja korjausrakentamista sekä yhdyskuntasuunnittelua koskeviksi toiminnallisiksi vaatimuksiksi. Näiden pohjalta luodaan tulevaisuuden senioreiden asumisen malleja ja kehitetään uudenlaisia liiketoimintakonsepteja senioripalveluiden tarjoajille ja rakennus- ja kiinteistöklusterille.

Yhteyshenkilö: Pekka Pajakkala, <http://www.vtt.fi/rte/>

- **Tulevaisuuden senioriasumisen liiketoimintamallit** – Automaatio avuksi – TKK Automaatiotekniikka

Tutkimuksessa kehitetään uusiin liiketoimintakonsepteihin perustuvia asumispalveluja seniorikansalaisille. Tutkimuksessa selvitetään miten senioriväestön asuintalot ja asunnot tukevat palveluntuottajien prosesseja.

Yhteyshenkilö: Panu Harmo, <http://www.automation.hut.fi/projects/tsa/aut/index.html>

TeTT - Esteettömyys asuinrakentamisessa, 2003 - 2005 (ensimmäinen vaihe)

Projekti kuuluu Innovatiivinen kaupunki® -ohjelmaan ja sen tavoitteena on kehittää uudis- ja korjausrakentamista palveleva testausmenetelmä, jonka avulla käyttäjien vaatimukset ja rakennuksen asettamat rajat ja mahdollisuudet voidaan siirtää optimoidusti suunnittelun ja tuotekehityksen käyttöön. Menetelmää kehitetään yhteistyökumppanien kanssa todellisissa case -kohteissa mm. asunnonmuutostöiden, asuinkerrostalon peruskorjauksen, palvelutalon korjausmallin ja hoitoympäristön kodinomaisuuden kehittämisen yhteydessä.

Projekti edistää asumisen kiinteistö- ja rakennusklusterin uudistumista ja tarjoaa pohjan teknologian integroimiseksi asuinympäristöön. Pitkällä aikavälillä pyritään merkittävään lisäarvoon yritysten liiketoiminnan ja yhteiskunnan kehittämiseksi.

Projektissa raportoidaan seuraavat osakokonaisuudet: Asunnonmuutostöiden vaikuttavuus, Keittokomeroiden ergonomian ja käytettävyyden vertailu, Kylpyhuoneen tilamuutoksen merkitys hoitotyön kannalta, Toiminnallisen näkökyvyn mittaaminen ja edistäminen, Ikääntyneiden kotivalaistus, Palvelutalon korjausmalli, Palvelutalojen parvekkeet, Pitkäaikaisosaston tilojen kehittäminen, Rakennussuojelu ja esteettömyys, Senioritalo-konseptin kehittäminen ja Täysmittakaavatutkimus. Yhteyshenkilö: Satu Åkerblom, http://innovatiivinenkaupunki.tkk.fi/projektit_alasivu4.html

4. Ikääntyvien asuminen ja asumista tukevat palvelut – päättyneitä hankkeita

Hankekatsaukseen on koottu asumiseen sekä asumista tukeviin palveluihin liittyviä vuoteen 2004 mennessä päättyneitä tutkimus- ja kehittämishankkeita. Katsauksessa on käyty apuna Hyvä asuminen 2010 – projektin tuottamaa tutkimus- ja kehittämishanketiedostoa, jota on täydennetty soveltuvien osin. Hankkeet on kirjattu aakkosjärjestyksessä.

Elderathome (The prerequisites of the elderly for living at home) – Ikäihmisten kotona asumisen edellytykset, 2001–2004

Työtehoseuran koordinoimassa EU:n 5. puiteohjelman tutkimushankkeen tavoitteena oli tuottaa kriteerejä, jotka kuvaavat ikäihmisten kotona asumisen edellytyksiä asunnon ja sen varustelun, ympäristön ja palveluiden sekä infrastruktuurin osalta. Tutkimuksessa kehitettiin malli, jonka avulla ikäihminen ja esimerkiksi suunnittelija voivat käydä läpi asunnon kohentamistarpeita asukkaan näkökulmasta. Malli auttaa jäsentämään keskustelut, joissa ratkaisuvaihtoehtoja pohditaan. Todelliset, mutta usein vaikeasti ilmaistavat tarpeet ja toiveet saadaan esille ja käsittelyn kohteeksi. Mallia voi käyttää myös uusien kohteiden suunnittelussa tukena, muistuttamassa asukkaan toimintojen kirjosta ja asukkaiden tarpeista. Suomesta Työtehoseuran lisäksi hankkeeseen osallistui VTT. Muita partnereita olivat By og Byg Tanskasta, proA solutions Espanjasta ja Wageningenin yliopisto Alankomaista.

Yhteyshenkilöt: Pirkko Kasanen, Sari Kivilehto <http://www.tts.fi/kotitalous/index.html>

ELVI - Elämisen välineitä ikääntyneille – tutkimus, 1998–2002

Tutkimus toteutettiin vuosina 1998–2002 yhdessätoista Lapin kylässä ja siinä selvitettiin ikääntyneiden selviytymistä kotona sekä kylän mahdollisuuksia tukea ikääntyneitä asukkaitaan. Tutkimus poiki yli 50 erilaista tuotetta, tuoteideaa tai palvelua ikääntyneiden itse esittämien tarpeiden pohjalta. Ratkaisut liittyvät mm. erilaisiin apuvälineisiin, kodin tekstiileihin, vaatetukseen sekä palveluihin, joilla voidaan tukea ja edistää ikäihmisten kotona selviytymistä. Tutkimuksen vastuuhenkilöinä ovat professori Simo Koskinen ja professori Veikko Kamunen Lapin yliopistosta. Hanketta rahoittaa Lapin lääninhallitus.

<http://www.ulapland.fi/home/elvi/>

Vuoden 2005 alussa tutkimuksessa siirryttiin Lapin kylistä kaupunkiin selvittämään, millainen asuinympäristö ja voimavara pohjoinen kaupunki on ikäihmisille. Toisaalta etsitään vastausta myös siihen, millainen voimavara ikäihminen on kaupungin-

<http://www.ulapland.fi/?newsid=5263&deptid=6863&showmodul=47&languageid=3&news=1>

Hervannan palvelurakenteen uudistamisprojekti ”Teknologiat ja prosessit muutoksen mukana” - HERPERTTI – hanke, 2001–2003

Herpertti -hankkeen keskeisinä ajatuksina oli, että sosiaali- ja terveystalouden järjestämisessä ja tuottamisessa kaupungin, yritysten ja kolmannen sektorin yhteistyön tulee muodostaa kokonaisuus, joka tukee kotona asumista, luo turvallisuutta, tehostaa palveluketjujen toimintaa, luo selkeän vastuu- ja yhteistyöympäristön, lisää yksilöllisyyttä, vähentää

raskaan laitoshoidon tarvetta sekä parantaa omaisten ja palveluntarjoajien tiedon kulkua. Kehittämisen kohteina olivat ikäihmiselle suunnatut kotikeskeiset palvelut, joita ovat sekä asiakkaan kotiin tuotetut että ympäristöön liittyvät palvelut, jotka tukevat mahdollisuuksia jatkaa normaalia elämää kotiympäristössä.

Hankkeen osapuolina olivat EU:n aluekehitysrahasto ja Tampereen kaupunki. Herpertin toiminta on pohjautunut Hervannan tavoite 2-ohjelman yleisiin tavoitteisiin ja EU-ohjelman toimenpidekokonaisuuksiin. Projektin kehittämisen kohteena ovat olleet toiminnalliset rakenteet, jotka palvelevat hervantalaisia ikäihmisiä.

Herpertissä toteutettiin kaksi teknologiapilottia. 'Moperti - Mobiilitoiminto kotihoitoon', vuonna 2002 ja 'Mitenkä yleensä käytännön työssä tällaista tarvitaan?' – 'Mobiilitoiminto kotihoidon ja apteekin palveluissa', vuonna 2003. Ne tuottivat tietoa mm. kotihoitohenkilöstön valmiuksista, asenteista ja koulutustarpeista yleensä tietokoneen ja muiden tietoteknisten pienlaitteiden käytöstä työtehtävissään sekä mm. mobiilitiedonsiirtoon liittyvään tietosuojaan ja – turvaan, tiedonsiirron tarpeeseen ja laajuuteen suhteessa käyttäjäkuntaan, julkiseen ja ulkopuoliseen palveluntarjoajaan, sekä henkilöstön käyttökokemuksiin ja laitehankintoihin nähden.

Yhteyshenkilöt: Erkki Teinilä, Ritva Harjula <http://www.hervantaeu.net/java/Index?oid=12>

Hoiva-alan palveluverkko, HOPE

HOPE:n kohderyhmänä olivat niin aloittamisvaiheen kuin toimintansa jo vakiinnuttaneet hoiva-alan yritykset. Ratkaisevia palveluyritysten kilpailutekijöitä ovat henkilöstön kehittäminen, laatu, verkottuminen ja markkinointi. Hankkeen tavoitteena oli tietoverkkojen monipuolinen hyödyntäminen hoiva-alan yrittäjien liiketoiminnassa.

Hankkeen tuloksena valmistui internetiin valtakunnallinen hoiva-alan verkkopalvelu - HOPE, johon kerätään tiedot hyvinvointialan yrityksistä ja heidän palveluistaan. Alueittain kootaan myös tiedot muista alan toimijoista. HOPE:n kautta palvelujen saatavuutta sekä yritysten että muiden toimijoiden yhteistyötä parannetaan. Hanke luo näin verkkoyhteisön, virtuaalisen markkinapaikan.

Hoiva-alan yritysten liiketoimintaa vahvistetaan myös laatutyön käynnistämällä yrityksissä sekä atk-koulutuksella. Koulutukseen sisältyy oman laatujärjestelmän luominen, joka on välttämätön kilpailuttamisen ja ostopalvelutoiminnan lisääntyessä. Hanke on Kauppa- ja teollisuusministeriön rahoittama. HOPE on valtakunnallinen hanke, jossa on tällä hetkellä mukana 13 aluetta. HOPE:n osoite on www.hoivayrittajat.com

Ikääntymisen haasteet korjausrakentamisessa

Tutkimushankkeen tavoitteena oli tunnistaa keskeiset ongelmat ja mahdollisuudet yhdistää eri osaamista ja teknologioita olemassa olevan asuntokannan ihmisläheisen käyttökelpoisuuden parantamiseksi, joka tapahtuu ikääntyvän väestön erityistarpeet huomioon ottaen. Lisäksi tavoitteena oli ideoida uusia lähestymistapoja ja liiketoimintastrategioita tutkimustulosten ja konseptien käytännön toteuttamiseksi yhteistyössä alan eri toimijoiden kanssa. Hankkeen vetäjänä toimi VTT Rakennus- ja yhdyskuntatekniikka.

Yhteyshenkilö: Tapio Kanko <http://www.vtt.fi/rte/>

Kansallinen ITSE – hanke: Apuvälineosaamista ja – palveluja kehittämässä, 2001–2004

Sosiaali- ja terveysministeriö ohjasi sille osoitetun valtioneuvoston ns. tulevaisuuspaketista 2.2 milj. euroa vanhusten ja vammaisten itsenäisen suoriutumisen edistämiseen – ITSE – hankkeelle. Hankkeen tavoitteena oli parantaa sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön sekä palvelujen käyttäjien ja heidän omaistensa tietoja ja osaamista teknologian ja tietotekniikan hyvistä ratkaisuista mm. itsenäisen asumisen ja kommunikaation helpottamiseksi. Tämän lisäksi hankkeessa pyrittiin vauhdittamaan alueellisten toimintamallien ja verkostojen syntymistä. Hankkeen pääpaino asetettiin alueellisiin hankkeisiin. Tavoitteena oli, että alueellisia hankkeita syntyy tasapuolisesti koko maassa. <http://www.stakes.fi/itse-hanke/>

Vuonna 2005 toteutetaan ITSE- hankkeen jatkohankkeet 3 ja 4. Hankkeista lisää osoitteessa: <http://www.stakes.fi/itse-hanke/Etusivu/Jatkohanke%203.htm>

Kotihoidon toiminnot ja tiedot – kotihoidon tiedon tarpeet Toimintalähtöinen vaatimusmäärittely, PlugIT –hanke, 2002-2004

PlugIT oli valtakunnallinen Tekes -rahoitteinen tutkimus- ja kehittämishanke, joka tuotti avoimia ohjelmistorajapintojen määrittämiä sekä niihin liittyviä menetelmiä ja osaamista terveydenhuollon ohjelmistoyrityksille ja niiden asiakkaille. Hankkeen tavoitteena oli tukea terveydenhuollon palvelutoimintaa ohjelmistotuotannon palveluketjun kautta ja paremmin integroituvien ohjelmistokokonaisuuksien avulla. Kotihoitoa tarkastellaan vanhustyön näkökulmasta. PlugIT -hankkeessa aloitettua työtä jatketaan Avointa-, Export-HIS-, SerAPI- ja ZipIT- hankkeissa.

Yhteyshenkilö: Mikko Korpela <http://www.plugin.fi>

Kuusiokuntien eKoti – hanke, 2004

Hankkeessa kokeiltiin ja tuotteistettiin pilottiluonteisesti avohoitotilanteissa, ennaltaehkäisevää, ITT-alan palveluja hyväksi käyttävää ikäihmisten hoitomallia. Kotona selviytymistä tarkasteltiin kokonaisvaltaisesti, mutta keskeisenä ajatuksena oli apuvälineiden ja teknologian hyödyntäminen kotona asumisessa. Hankkeessa olivat mukana Alavuden kaupunki, Ähtärin kaupunki, Lehtimäen kunta, Kuortaneen kunta, Soinin kunta, Töysän kunta sekä Seinäjoen ammattikorkeakoulun sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehitystoiminnan yksikkö. Hankkeen rahoittajana oli Sosiaali- ja terveysministeriö.

Yhteyshenkilö: Hannu Tuppurainen

<http://www.oskenet.fi/asp/system/empty.asp?P=249&VID=default&SID=588812908052385&S=1&C=27549>

Research Landscape, RELA

RELA:n sivut avaavat näkymiä asumisen tutkimuksen eurooppalaisiin yhteistyötahoihin. Tiedot on kerätty sähköisistä tietokannoista ja internetistä Hyvä asuminen 2010 -ohjelman valmistelua silmälläpitäen. Työkalun avulla löytää EU-hankkeita, COST -tutkijaverkostoja sekä Alankomaiden, Iso-Britannian, Itävallan, Ranskan, Ruotsin, Saksan ja Tanskan kansallisia ohjelmia, hankkeita ja toimijoita. Linkkien takaa pääsee selaamaan tutkimushank-

keiden sisältöjä sekä osallistujien yhteystietoja. Lisäksi voi tehdä hakuja tietokannoista.
http://193.167.189.71/opencms/opencms/Projects/Asunto_2010/eu.html

Satakunnan Makropilotti, 1999–2001

Satakunnan Makropilotissa kokeiltiin tietoteknologian hyödyntämistä alueellisesti sosiaali- ja terveydenhuollossa. Tavoitteena oli tukea eri toimipaikoissa tarjottavien palvelujen saumatonta liittämistä toisiinsa siten, että asiakkaan tarpeisiin vastataan mahdollisimman hyvin. Hanke toteutti osaltaan sosiaali- ja terveysministeriön laajaa tietoteknologiastategiaa ja oli osa sosiaali- ja terveysministeriön hyvinvointiklusteriyhteistyötä. Tarkempina tavoitteina olivat asiakastietojen turvallisen sähköisen siirtämisen tehostaminen, sähköisen asiakaskortin testaus ja palveluja koordinoivan omaneuvojan käyttö. FinOHTAn koordinoiman ulkoisen arvioinnin tavoitteena oli tarkastella Makropilotin tuloksia ja niiden vaikutuksia sosiaali- ja terveydenhuoltoon. Loppuraportti on luettavissa internetissä osoitteessa <http://www.stakes.fi/finohta/>

SOTERA :n (TKK:n arkkitehtiosaston Sosiaali- ja terveydenhuollon tekniikan ja rakentamisen instituutti) *hankkeet*

SOTERA:lla oli 2000-luvulla kaksi suurta tutkimushanketta: ”Asunnon arviointimenetelmä suunnitteluun ja toteutuksen seurantaan”, joka liittyi Tekesin Hyvinvointi ja terveys iWell (2000–2003) teknologiaohjelmaan (<http://www.tkk.fi/Yksikot/SOTERA/>) ja ”Ikääntyminen ja itsenäinen suoriutuminen – fyysisen ympäristön täsmälääkkeet”, joka kuului Suomen Akatemian ikääntymisen tutkimusohjelmaan (2000–2002).

Asunnon arviointimenetelmä suunnitteluun ja toteutuksen seurantaan, ARVI, 2000–2003

Tutkimushankkeessa kehitettiin menetelmä, jonka avulla voitiin määritellä suunnitteluratkaisujen käytettävyys ja toimivuus toimintakyvyltään erilaisien asukkaiden kannalta katsotuna koskien sekä uudisrakentamista että korjausrakentamista. Menetelmää varten laadittiin käyttäjäryhmistä profiilit, joille määriteltiin fyysiselle ympäristölle asetettavat vaatimukset. Asuntojen korjausrakentamiseen kehitettiin menettelytapa, jonka avulla voidaan arvioida eri käyttäjäprofiilien mukaisten suunnitteluvaihtoehtojen toteutumismahdollisuuksia ja kokonaiskustannuksia.

Käyttäjien asettamat vaatimukset fyysiselle asuinympäristölle luokiteltiin asukkaiden toimintakyvyn mukaan eri luokkiin ja vaatimustasoihin. Käyttäjäprofiilien luokittelu jäsennettiin mm. liikkumisen tilantarpeiden, ulottumisen, voimankäytön ja aistien vaatimusten mukaan. Uudisrakentamisen pilotoitikohteessa seurattiin rakennusprosessin etenemistä luonnos- ja pääpiirustus- sekä toteutusvaiheessa ja arvioitiin asetettujen käyttäjävaatimusten toteutumista kohteen aikataulun mukaan.

Olemassa olevien rakennusten arvioinnissa eri aikakausien asuinrakennuksissa testattiin eri käyttäjävaatimusten toteutumista ja määriteltiin käyttäjien vaatimustasoja fyysiselle ympäristölle. Testauksessa oli mukana eri käyttäjäryhmien edustajia. Testauksen kohteena oli kulkureitti ulkoa asunnon ovelle.

ARVI- tietokanta on siirtynyt SOTERA:lta Valtion asuntorahaston ARA:n (<http://www.ara.fi>) portaaliin 1.9.2005 lähtien.

ARVI:n jatkohankkeet:

- **ARVI:n käyttö As. Oy Espoon Kiulukassa**

Tutkimuksen tavoitteena oli arvioida Asunto Oy Espoon Kiulukan luonnossuunnitelmia Arvi-menetelmän avulla ja määrittellä asukaskohtaisten muutostyöpakettien sisältö eri käyttäjäryhmille (ikäntyvät ihmiset) YIT Yhtymän ComfortHome -hanketta varten. Hanke liittyi Smart – teknologiaohjelmaan.

- **Malliasunnon täsmittakaavainen testaus**

Hankkeessa tutkittiin kylpyhuoneen laajennuksen vaikutusta asunnon asuttavuuteen Kumpulän kiinteistöyhtiöiden hallinnoiman Helsingin kaupungin vanhusten vuokratalon peruskorjausta varten. Kylpyhuoneen kooksi etsittiin ratkaisu, joka mm. tukee rollaattorin käyttäjän omatoimisuutta ja mahdollistaa tilapäisesti pyörätuolia käyttävän henkilön avustamisen tilassa. Kylpyhuoneen, eteisen ja keittokomeron tilamitoituksesta ja kalustesijoituksista tehtiin testaustulosten perusteella mallisuunnitelma.

Ikääntyminen ja itsenäinen suoriutuminen - fyysisen ympäristön täsmälääkkeet, 2000–2002

Kotona asumisen ja kotihoidon avulla oletetaan ratkaistavan useita väestön ikääntymisen mukanaan tuomia ongelmia. Kodeissamme on kuitenkin puutteita, jotka vaikeuttavat kotihoidon toteuttamista. Millaisin muutostöin ja millaisia kotiympäristöön suunniteltuja apuvälineitä kehittäen avustajan työtä ja avustettavan elämää voidaan helpottaa?

TKK:n arkkitehtiosaston Sosiaali- ja terveydenhuollon tekniikan ja rakentamisen instituutti SOTERA:n hankkeen tavoitteena oli löytää konkreettisia ratkaisumalleja ja menettelytapoja ikääntyneiden henkilöiden itsenäistä suoriutumista tukevan asuin- ja toimintaympäristön toteuttamiselle. Tutkimus keskittyi ongelma-alueille, joilla on eniten odotettavissa kokonais-taloudellista hyötyä ja kehittämispotentiaalia. Hankkeen rahoittajina toimivat mm. Suomen Akatemia ja Ympäristöministeriö.

SOTERA:lta valmistuneita muita hankkeita:

Vanhusten liikkumismahdollisuudet ja -tarpeet palvelutaloissa tai vanhainkodeissa ja niiden lähiympäristöissä, 2004

Liikunnan ja liikkumisen merkitys on oleellinen vanhuksen toimintakyvyn säilyttäjänä ja elämänlaadun ylläpitäjänä. Vanhusten liikkumistottumukset vaihtelevat. Liikkumista, kunnan ylläpitoa ja kuntoutusta voi hankaloittaa tai estää iän mukanaan tuoma näön heikkeneminen, liikkumisen epävarmuus, apuvälineiden ja avustajan tarve tai muistin heikkeneminen, jos ympäristö ei tarjoa riittävästi selviytymiskeinoja.

TKK:n arkkitehtiosaston Sosiaali- ja terveydenhuollon tekniikan ja rakentamisen instituutti SOTERA:n tutkimuksen tavoitteena on määrittellä vanhusten liikkumistarpeiden asettamat vaatimukset fyysisen ympäristön suunnittelulle palvelutaloissa, vanhainkodeissa ja niiden lähiympäristöissä. Tutkimusaineisto kerätään case-kohteiden avulla, joista yksi on Kustaankartanon vanhainkoti ja vanhusten toimintakeskus. Tarkastelukulmia ovat vanhuksen

ja henkilökunnan näkemykset sekä toimintakyvyn, avustamisen ja apuvälineiden käytön vaatimukset.

Kerrostalojen peruskorjaus - (esiselvitys hankkeelle Kotihoito ja korjausrakentaminen - asuntojen korjaamisen kriteerit), 2002

TKK:n arkkitehtiosaston Sosiaali- ja terveydenhuollon tekniikan ja rakentamisen instituutti SOTERA :n projekti on taustatutkimusosuus (peruskorjauskirja-projekti) Innovatiivinen kaupunki -yhteistyötutkimushankkeelle, jonka työnimi on "Kotihoito ja korjausrakentaminen - Asuntojen korjaamisen kriteerit". Edellä mainitun osaprojektin tavoitteena on etsiä asuntojen korjaamiselle kriteerit kehittämällä korjausmalleja ja tilamitoitusperiaatteita korjaustoiminnan suunnittelua varten.

Projektin tavoitteena on tehdä peruskartoitus siitä, minkä tyyppistä asuinrakennuskantaa Helsingin kaupungilla on, miten sitä on peruskorjattu ja millaisia tyypillisiä ongelmia eri aikakausien rakennuksissa esiintyy? Selvitys tulee sisältämään tietoa rakennuskannasta, tyypillisimmistä Helsingin kaupungin asuntotuotantotoimiston toteuttamista korjauksista sekä tyypillisimmistä kiinteistökannassa esiintyvistä ongelmista. Selvitys tarjoaa taustatietoja pohdittaessa eri vuosikymmeninä toteutettujen kiinteistöjen peruskorjaustarvetta ja arvioitaessa korjausten järkevyyttä rakennuksen koko elinkaaren suhteen.

Tekesin iWell, Hyvinvointi ja terveys – ohjelma, 2000–2003

Ohjelma kohdistui yksilön kotona, vapaa-aikana, työssä tai matkalla tarvitsemiin ja käyttämiin terveyden ja hyvinvoinnin teknologia- ja palvelutuotteisiin. Erityisesti tarkastelukohteena oli, miten luoda uutta liiketoimintaa hyvinvointia lisäävien tuotteiden ja palvelujen kehittämiseksi. Asumisen osalta ohjelmassa oli vahvasti esillä seniori-ikäisten asuminen ja siihen liittyvät palvelut. Poimintoja ohjelman hankkeista:

Kotiautomaatiota hyödyntävä kotona selviytymisen etätukijärjestelmä, Teknillinen korkeakoulu, Automaatiotekniikan laboratorio

Projektissa kehitettiin etäavustusjärjestelmä kotona asumisen tueksi. Avustajat ovat videoneuvotteluyhteydessä kotona olijan kanssa. Kotoa tulevaan videokuvaan lisätään järjestelmään kytkettyjen kodin ja terveydenhoidon laitteiden (esim. kauko-ohjattava ikkuna, lämpötilan mittaus, kuntopyörä) tilaa esittäviä symboleja ja värejä. Järjestelmän avulla avustaja antaa kotona olijalle päivittäisistä kodin askareista selviytymistä ja terveydenhoitoa edistäviä neuvoja ja ohjeita. Järjestelmä koostuu multimediatietoliikenneyhteyksistä, kodin palvelintietokoneesta ja automaatioverkoista, terveydenhoidon ja kodin laitteista, kotirobotista, kodin virtuaalimallista ja avustusasematietokoneista.

Multimedia Home Aid Communication System 3, Oulun yliopisto, Työtieteen laboratorio

Hankkeen idea on luoda koteihin, erityisesti ikääntyvälle ja vammaisväestölle, ja palveluntarjoajille uusia tuote- ja palvelukonsepteja ja prototyyppisiä sekä kokonaisjärjestelmäkonsepti. Kokonaisuus perustuu moderneihin viestintäteknologioihin ja multimediaan. Hanke luo perustan monipuoliselle, täydentyvälle ja päivitettävälle kommunikointijärjestelmälle, joka tuo lisäarvoa yksilö- ja yhteisökäyttäjille, mutta on samalla haasteellinen palvelutuotannolle.

Virkistystä ja palveluja - ikäihmiset kohtaavat netissä, Teknillinen korkeakoulu, Tietoliikennelaboratorio

Virikepalveluissa kehitetään www-ympäristöön perustuvien asiointi-, kommunikaatio-, viihde ja tiedonhakupalveluiden käytettävyyttä ja palvelukonsepteja ikääntyvien ihmisten näkökulmasta sekä tutkitaan ympäristön soveltuvuutta digitv-käyttöliittymään. Projektissa tutkitaan 3 D -virtuaalimaailman toteutusta, ikäihmisille suunnattua www-sivustoa, ikääntyvien ihmisten palvelutarpeita ja asumisen tukemista www-ympäristöä sekä digitv:tä hyödyntämällä. Lopputuloksena on testattu, ikääntyvien tarpeet ja toimintakyky huomioonottaen käyttöliittymäohjeistus. Samalla luodaan uusia, ikäihmisiä kiinnostavia palvelukonsepteja. Näitä havainnollistetaan prototyypeillä.

<http://websrv2.tekes.fi/opencms/opencms/OhjelmaPortaali/Paattyneet/iWell/fi/etusivu.html>

Tekesin Rembrand - palvelevan kiinteistöliiketoiminnan teknologiaohjelma, 1999–2003

Ikääntyneiden itsenäistä suoriutumista tukevan teknologian arviointi käyttäjänäkökulmasta. Turvahälytysjärjestelmät.

Hankkeessa raportoitiin kahden erilaisen turvahälytysjärjestelmän käyttäjäkokemuksia. Turvaratkaisuja arvioitiin käyttäjänäkökulmasta sekä tulevaisuusvaliokunnan antamien kriteerien pohjalta.

Asukas- ja kiinteistöpalvelujärjestelmä vanhusväestön kotiasumisen tukena

Hankkeen tavoitteena oli kartoittaa uudentyyppisen asukas- ja kiinteistöpalvelutoimen kannattavuuden edellytykset. Tutkimuksessa selvitettiin, millaisille kotona annettaville palveluille on kysyntää vanhusväestön keskuudessa. Vaikka hankkeessa painotettiin kiinteistöihin liittyviä palveluja, saatiin tutkimuksessa arvokasta tietoa myös muista ikääntyvien tarvitsemista palveluista. Tutkimuksessa haastateltiin lähes sata oululaista 75 - 84 - vuotiasta ikäihmistä. Tutkimuksessa olivat mukana VTT Rakennus- ja yhdyskuntatekniikka/Oulu, Oulun kaupunki ja SOL-Palvelut Oy.

http://www.tekes.fi/teknologia/tekno_tiedot.asp?id=137

5. Kirjallisuusluettelo

Kirjallisuusluettelon perustana on käytetty Suomalaisen asumistutkimuksen tila ja tarpeet 2005 -katsauksen kirjallisuusluettelo, erityisesti sitä osuutta, joka oli koottu ”asukasryhmät” -otsikon alle alaotsikolla ”Ikääntyneet”. Tässä katsauksessa ikäihmisten asumiseen liittyvää osuutta on laajennettu ja täydennetty mm. asumisen palveluihin liittyvällä kirjallisuudella. Lisäksi on käyty läpi mm. Linda-, Fennica - ja Helka -tietokantoja. Lukemisen helpottamiseksi kirjallisuus on ryhmitelty alakohtiin kuten esimerkiksi Esteettömyys, Asumisen tavat ja tyylit, Korjaus- ja perusparantaminen. Katsaus rajattiin koskemaan vuosina 2000 - 2005 ilmestynyttä suomalaista kirjallisuutta.

Ikääntyvien asuminen ja itsenäinen selviytyminen

Apua arjen tilanteisiin: vanhusten kotona asumisen tukeminen Nääsவில்le -projektissa / toim. Merja Ala-Nikkola, Anna Metteri. Tampere: Nääsவில்le, 2001. ISBN 952-91-3902-0.

Apua ja iloa pienellä vaivalla: ehkäisevät kotikäynnit viidessä kunnassa / Reija Heinola, Pirjo Voutilainen, Marja Vaarama. Helsinki: Stakes, 2003. ISBN 951-33-1332-8, moniste (Aiheita)

Apuvälineteknologia ja itsenäinen suoriutuminen: ITSE- hanke 2001–2004 / Sosiaali- ja terveysministeriö ja Stakes: artikkelikokoelma ITSE -hankkeiden luomista apuvälineteknologian uusista toimintakäytännöistä, teknisistä ratkaisuista ja koulutusohjelmasta. Helsinki: Stakes, 2004.

Asukas- ja kiinteistöpalvelujärjestelmä vanhusväestön kotiasumisen tukena / Kari Nissinen, Maria Santalo. Oulu: 2001. VTT Rakennus- ja yhdyskuntatekniikka. Tutkimusraportti.

Asunnonomistajien varautuminen vanhuuteensa: kuopiolaisten asumistavoitteet ja asumisen suunnitelmat ikääntymisen kynnyksellä / Tuula Laukkanen. Helsinki: Ympäristöministeriö, 2001. (Suomen ympäristö. Asuminen, ISSN 1238-7312; 536)

De äldres upplevelser av ensamhet vid två grupphem: "jag drar mig undan" / Katarina Beijar. Helsinki: 2000. Pro gradu-työ: Helsingin yliopisto, Sosiaalipolitiikka.

Ehkäisevien kotikäyntien vaikutukset iäkkäiden toimintakykyyn: systemaattisiin kirjallisuus-katsauksiin perustuva menetelmäarvio / Maisa Toljamo ... [et al.]. Helsinki: Stakes, 2005.

Ehkäisevä kotikäynti: tuki vanhuksen kotona selviytymiselle: valtakunnallisen kehittämishankkeen tulokset ja kokemukset / Hannele Häkkinen. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 2004.

Ehkäisevät kotikäynnit ikääntyneille Höyhtyällä ja Kaukovainiolla. Loppuraportti / Sinikka Lotvonen, Rauni Väänänen-Sainio. Oulu: Sosiaali- ja terveystoimi, 2003.

Ehkäisevät kotikäynnit vanhuksille: kuntakyselyn tulokset sekä kotimaisia ja ulkomaisia käytäntöjä / Hannele Häkkinen. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 2002.

ELDERATHOME. The prerequisites of the elderly for living at home: Criteria for dwellings, surroundings and facilities / Pirkko Kasanen (toim.) Helsinki: 2004. Final report. Työteho-seuran julkaisuja 393.

Eletään hyvää elämää. Itse: kansallinen ITSE -hanke apuvälineosaamista ja – palveluja kehittämässä / Anna-Liisa Salminen, Pirjo-Liisa Kotiranta. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2005. (Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä, ISSN 1236-2115, 2005:2)

Good quality of life for elderly people: SPE Project end report / Eveliina Pöyhönen (toim) Helsinki: 2002, Provincial State Office of Southern Finland.

Hyvinvointi alueen vahvuutena, väestön ikääntyminen haasteena: esisuunnitelma Elämänlaatu ja elinympäristö -teemasta Päijät-Hämeen osaamiskeskusohjelmalle / Päivi Hiltunen. Lahti: Lahden ammattikorkeakoulu, 2000. (Lahden ammattikorkeakoulun julkaisu. Sarja A, Tutkimuksia, ISSN 1456-6125 ; osa 4)

Ikäihmisten arjessa selviytyminen: arviointiraportti Kunto Valtti – projektin toimeenpanosta ja vaikuttavuudesta / Marja Mäkinieniemi. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto, 2004.

lökkään ihmisen hyvä arki kotona: Kotona -hankkeen loppuraportti / Irmeli Matilainen. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 2005.

lökkään potilaan siirtyminen kodin ja sairaalan välillä: substantiivinen teoria selviytymisestä ja yhteistyöstä / Leena Koponen. Tampere: Tampere University Press: Taju [jakaja], 2003. Väitöskirja. Tampereen yliopisto, Hoitotieteen laitos

Koti tieteiden risteyksessä: 110 vuotta kotitalousopettajien koulutusta. Juhlaseminaari 15.1.2001 / Vuokko Jarva, Pirjo Korvela (toim.) Helsinki: Helsingin yliopisto, 2001. Kotitalous- ja käsityötieteiden laitoksen julkaisuja 9.

Kotihoito ja apuvälineet: kotihoitoa hankaloittavia tekijöitä asunnoissa apuvälineitä käytettäessä / Pirjo Sipiläinen ... [et al.] Espoo: Teknillinen korkeakoulu: Arkkitehtiosasto, 2002. (Sosiaali- ja terveydenhuollon tekniikan ja rakentamisen instituutti SOTERA. ISSN 1456-6281)

Kotiutuminen sairaalasta kotihoitoon / Leila Heiskanen ... [et al.] Helsinki: Helsingin kaupunki, 2003. (Yhteisjulkaisu terveysviraston kanssa: Helsingin kaupungin terveysviraston monisteita 2003:3).

Kotona asuvien ikääntyvien itsestä huolenpito / Kaisa Backman. Oulu: Oulun yliopisto, 2001. Väitöskirja: Hoitotieteen ja terveyshallinnon laitos, Oulun yliopistollinen sairaala.

Kuntouttavaa kotielämää: kuntoa arjen toimista ja apuvälineistä ikäihmisille. Helsinki: Eläkeliitto, 2003.

Pitkää ikää ja kunnon vuosia: laadukkaita elinpäiviä kotona-asumisen tueksi -osahankkeen loppuraportti / Anne Virkkunen. Helsinki: Vanhus- ja lähimmäispalvelun liitto, 2001.

Senioriasumisen nykytila, kehitystarpeet ja mahdollisuudet / Özlem Özer-Kemppainen. Oulu: Oulun yliopisto, 2005. Arkkitehtuurin osasto, julkaisuja A 32.

Sujuvampi arki ikääntyville: yhdyskuntien suunnittelu, rakentaminen ja ylläpito väestön ikääntyessä / Annamari Ruonakoski. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 2004. ISBN 951-755-843-1.

Teknologian arviointeja 9: ikääntyneiden itsenäistä selviytymistä tukeva tulevaisuuspolitiikka ja geronteknologia: geronteknologia-arvioinnin loppuraportti / Osmo Kuusi. Helsinki: Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta, 2001.

Vanhusten kotona selviytymisen kannalta keskeisten terveystaluiden verkko / M. Pääta, S. Suorsa, P. Hämäläinen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2003. (Monisteita 2003:1)

Vanhusten toimintakyky ja avun tarve: suurten kaupunkien Rava- tutkimus / Tapio Rajala. Helsinki: Suomen kuntaliitto, 2001.

Vastuunjaon malli vanhusten kotona asumisen mahdollistamiseksi [Elektroninen aineisto]: yli 75-vuotiaiden kotihoidon asiakkaiden asumismuodot sekä palvelurakennemallien kustannukset ja toiminnallinen sisältö / Riitta Lukkaroinen. Oulu: Oulun yliopisto, 2002. Väitöskirja, Oulun yliopisto. (Acta Universitatis Ouluensis. Series D, Medica, ISSN 0355-3221; 698)

Asumista tukevat palvelut ja hoiva-asuminen

Asuinympäristö ja elämäntarina: vanhustentalon asukkaiden puheita asuinympäristöistään / Sanna Järvelä ... [et al.] Helsinki: Kuntokallio, 2001. (Raportteja / Kuntokallio, ISSN 1456-3355 ; 1/2001)

Asukkaiden tyytyväisyys hoitoon Helsingin vanhustenhoidon yksiköissä 2001. Seija Muuri-nen ... [et al.] Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, 2001. (Tutkimuksia / Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, ISSN 1457-9839; 2001:2)

Helsinkiläisten vanhuspalveluasiakkaiden toimintakyky ja avun tarve syksyllä 2002 / Susanna Mukkila ... [et al.] Helsinki: 2003. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston selvityksiä (Yhteisjulkaisu terveystaluiden kanssa: Helsingin kaupungin terveystaluiden raportteja 2003:5)

Ikäihmisten asuminen ja palvelut paremmiksi: selvitys ikääntyvien kotona asumisen kehittämiseen liittyvistä toimenpiteistä / Leena Olsbo-Rusanen, Rauni Väänänen-Sainio. Helsinki: Ympäristöministeriö, asunto- ja rakennusosasto, 2003. (Suomen ympäristö, ISSN 1238-7312; 646)

Ikäihmisten hoitoa ja palveluja koskeva laatusuositus. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö: Suomen kuntaliitto, 2001. Sosiaali- ja terveysministeriön oppaita. ISSN 1236-116X; 2001:4.

Ikäihmisten hoito- ja palvelusuunnitelma: opas työntekijöille ja palveluista vastaaville / Eeva Päivärinta, Riitta Haverinen. Helsinki: Stakes: Sosiaali- ja terveysministeriö: Suomen Kuntaliitto, 2002. ISSN 1236-0724,52.

Ikääntyvien elämänlaatu palvelutaloissa: hyvä elämä ja elämän mielekkyys palvelutaloasukkaiden kokemana / Hanna Leinonen. Helsinki: Ikäinstituutti, Kuntokalliosäätiö, 2002.

Kodin palvelut: kunnalliskoti, yksityisesti ja yhteistyössä / K. Härkki, K. Kauppinen, A. Rajas. Helsinki: Euroopan elin- ja työolojen kehittämissäätiö, 2000.

Koko kaupunki ikäihmisen asialla: vanhusten palvelujen tukeminen kaupungin eri hallintokuntien toimintojen avulla: raportti / Leif Sonkin. Helsinki: Helsingin kaupunki, 2000.

Koko kunta ikääntyneiden asialla. Näkökulmia ikääntyneiden itsenäisen selviytymisen sekä hoidon ja palvelun kehittämiseen / Marja Vaarama ... [et al.]. Helsinki: Stakes, 2001. Raportteja 259 / 2001.

Koteja vanhuksille: ikäihmisten asuminen ja hoiva hyvinvointiyhteiskunnan haasteena / Maria Lähteenmäki. Helsinki: Vanhus- ja lähimmäispalvelun liito, 2003.

Koti ja kodinomaisuus laitoksissa asuvien vanhusten ja heidän hoitajiensa näkökulmasta / S. Meripaasi, P. Routalainen, S. Arve. Helsinki: Helsingin kaupunki, 2001. (Helsingin kaupungin terveystieteiden raportteja 2001:2)

Kotona mahdollisimman pitkään: maaseudulla asuvien 67–75 – vuotiaiden näkemyksiä hyvinvointipalveluista / Virpi Lemponen. Seinäjoki: Helsingin yliopiston maaseudun tutkimus- ja koulutuskeskus, 2001.

Kotorinne 2000: toimintatutkimus Hämeenkyröläisessä vanhustentalossa: alkutilanteen kartoitus / Pertti Pohjolainen, Sanna Järvelä, Marianna Siponen ; toimituskunta: Jyrki Jyrkämä ... [et al.] Helsinki: Kuntokallio, 2000. (Raportteja / Kuntokallio, ISSN 1456-3355 ; 5/2000)

Laatua ja tuotannollista tehokkuutta: taloustieteellinen tutkimus vanhusten laitoshoidosta / Juha Laine. Helsinki: Stakes, 2005 (Tutkimuksia / Stakes, ISSN 1236-0732; 151)
Väitöskirja: Kuopion yliopisto.

Luonnonympäristön vaikutus palvelutalolla asuvien ikääntyvien hyvinvointiin / Satu Juvani. Oulu: Oulun yliopisto, 2002. Pro gradu – työ, Hoitotieteen ja terveyshallinnon laitos.

Makropilotti: Sosiaali- ja terveydenhuolto 2000-luvulle / Leena Nissilä (toim.) Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2002 (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja, ISSN 1236-2050; 2002:22)

Missä on meidän paikka ja meidän jengi? : palvelukeskusasukkaiden kokemuksia asuinympäristöstä ja sosiaalisista suhteista / Tuula Salmi-Tuominen. Helsinki: Helsingin yliopisto, 2003. Pro gradu -työ, Sosiaalipolitiikka.

Omaisten mielipiteitä vanhusten hoidosta Helsingin ympärivuorokautisen hoidon yksiköissä 2002 / Seija Muurinen, Hanna-Leena Nuutinen, Arja Peiponen. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, 2002.

Palvelutalo Helsingin Katajanokalle: palvelutalo ja -asunto ikääntyneen elinympäristönä / Auli Linerva. Tampere: Tampereen teknillinen korkeakoulu, 2001. Diplomityö, TTKK, arkkitehtuurin osasto.

Ryhmäkoteissa asuvat vanhukset: asukkaiden seuranta haastattelujen tulokset / Elisa Karjalainen. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto, 2000. (Ituja vanhustyöhön, ISSN 1239-9299 ; nro 2/2000)

Ryhmäkoteja fyysisesti huonokuntoisille vanhuksille / Kirsti Pesola. Helsinki: Vanhustyön keskusliitto, 2003.

Sairaalassa, kotona vai vanhainkodissa? : etnografinen tutkimus vanhustenhuollon koti- ja laitoshoidon päätöksentekotodellisuudesta / Merja Ala-Nikkola. Tampere: Tampere University Press: Taju [jakaja], 2003. Väitöskirja, Tampereen yliopisto. (Acta Universitatis Tamperensis, ISSN 1455-1616; 972)

Sosiaalialan kehittämishanke: katsaus hankkeen toimeenpanon etenemiseen 2005 / S. Kallinen-Kräkin (toim.). Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2005. (Monisteita 2005:6, ISBN 952-00-1705-4 (nid.), 952-00-1706-2 (pdf))

Työn paineet ja puuttumattomuuden kustannukset: [Elektroninen aineisto] tutkimus sisäisten tehottomuuden lähteistä ja vaikutuksista, esimerkkitapahtuna kuntien sosiaalitoimen vanhustalpalveluja tuottavat työyhteisöt / Sirpa Syvänen. Tampere: Tampereen yliopisto, 2003. Väitöskirja, Tampereen yliopisto (Acta electronica Universitatis Tamperensis, ISSN 1456-954X; 265)

Valvonnan avaimet: selvitys vanhainkotien ja asumispalveluyksiköiden mitoitusperusteista / Toivo Haataja ... [et al.] Hämeenlinna: Etelä-Suomen lääninhallitus, 2001. (Etelä-Suomen lääninhallituksen julkaisuja, ISSN 1455-3244 ; 44)

Vanhus- ja vammaispalvelut uusien haasteiden edessä / Rinna-Maria Ikola. Helsinki: Suomen kuntaliitto [Vaasa], Vaasan yliopisto, 2003.

Vanhusten asumisen ja hoidon paloturvallisuuden erityisongelmat / Outi Venho. Tampere: Tampereen teknillinen yliopisto, 2003. Diplomityö: TTY.

Vanhusten hoitotyön nykytila Helsingin kaupungin vanhainkoteissa / Pirjo Voutilainen ... [et al.]. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, 2001.
<http://www.hel.fi/sosv/julkaisu/raportteja.htm>

Vanhusten palveluasumisen kehittämissuunnitelma / Anja Peiponen ... [et al.]. Helsinki: Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, 2004. (Selvityksiä, ISSN 1457-9847; 2004:10)

Vanhusten palveluasuminen vuoteen 2010 / Juha Kaakinen ... [et al.] Tampere: Tampereen kaupunki, 2002. (Tampereen kaupungin sosiaali- ja terveystoimen selvityksiä; 2/2002)

Vanhusten ympärivuorokautisen hoidon ja palvelun laatukriteerit / Arja Peiponen. Helsinki: Helsingin kaupunki, 2002. Helsingin kaupungin sosiaaliviraston julkaisuja.

Yhteisöllisyys palvelutalossa ikäihmisten ja työntekijöiden kokemana / Niina Kaukonen. Kuopio: Kuopion yliopisto, 2003. Pro gradu – työ, Hoitotieteen laitos.

Yli 75-vuotiaiden kotihoitoasiakkaiden palvelujen toteutuminen pääkaupunkiseudulla [elektroninen aineisto]: tutkimus Espoon, Helsingin ja Vantaan kaupungeissa / Pirkko Tepponen. Helsinki: Helsingin yliopisto, 2003.

Esteettömyys

Esteettömyys asuntorakentamisessa: Suomen rakentamismääräyskokoelman osan G1 suunnitteluperiaatteiden toteutuminen / Pirjo Sipiläinen, Satu Åkerblom, Heli Koivu. Helsinki: Ympäristöministeriö, 2001. (Ympäristöministeriö. Suomen ympäristö. Rakentaminen, ISSN 1238-7312; 481)

Esteettömyys ja ikääntyneiden palvelutarve / A. Ruonakoski ... [et al.] Helsinki, 2005. (Selvityksiä 2005:11, pdf)

Esteetön asuinkortteli / Heli Koukkari... [et al.]. Espoo: Valtion teknillinen tutkimuskeskus, 2001. (Tiedotteita / Valtion teknillinen tutkimuskeskus, ISSN 1235-0605; 2090)

Esteetön asuinrakennus / Maija Könkkölä. Helsinki: Invalidiliitto, 2003. (Invalidiliiton julkaisuja. O, ISSN 1457-1471; 16)

Esteetön ympäristö kaikille: miten huomioimme ikääntyneet sekä liikkumis- ja toimintaesteet tienpidossa / Tytti Viinikainen. Helsinki: Tiehallinto, 2002.

Ikäihmisen asuinympäristö turvalliseksi: Hyvien käytäntöjen opas kaatumisten ehkäisyyn / Sari Lehtola. Helsinki: Stakes, [Oulu]: Oulun ammattikorkeakoulu, 2002. (Oppaita / Stakes, ISSN 1236-0724; 50)

Ulkotilojen esteettömyyden kartoitus- ja arviointiopas SuRaKu: Suunnittelu - rakentaminen – kunnossapito. Helsinki, 2005. (Helsingin kaupungin rakennusvirasto HKR ja Sosiaali- ja terveydenhuollon tekniikan ja rakentamisen instituutti SOTERA. ISBN. 952-473-483-4)

Asumisen tavat ja tyylit ja asumismuodot

Asumisen arki ja unelmat / Maria Koskijoki ... [et al.]. Helsinki, 2001.

Asunto ja elämänkaari: katsaus asumisen laatua koskevaan tutkimukseen / Eija Kyllönen, Marja Kurenniemi. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 2003. (Aiheita / Stakes, ISSN 1236-9845 ; 23/2003)

Elämänkaarikortteli: kohti sosiaalisesti kestävästä asumista ja kaupunkielämästä / Jani Päivänen, Petri Saarikoski, Lauri Virrankoski. Helsinki: Suomen ympäristökeskus: Ympäristöministeriö, asunto- ja rakennusosasto, 2004. (Suomen ympäristö, ISSN 1238-7312 ; 716)

Elämänkulku ja asumisura: tutkimus suomalaisten asumismuodon valinnassa vuosien 1970–1995 välillä tapahtuneista muutoksista / Matti Lindberg. Turku: Turun yliopisto, 2001. Pro gradu – työ, Sosiologia.

Hyvän asumisen ja elämisen elementit / Hanna-Liisa Liikanen (toim.) Helsinki: Ympäristöministeriö, 2001. (Suomen ympäristö. Asuminen, ISSN 1238-7312; 531)

Koti kerrostalossa: asukkaiden arjen kokemuksia asumisestaan / Heli Silvennoinen, Jukka Hirvonen. Helsinki: Ympäristöministeriö, 2002. (Suomen ympäristö: Rakentaminen, ISSN 1238-7312;575)

Kotiruokaa, kotikatua, kaukomatkailua: tutkimus ikääntyvien elämäntyyleistä / A. Karisto, R. Konttinen. Helsinki, 2004.

Tulevaisuuden kuluttajien elämäntavat ja ekotehokkaiden innovaatioiden hyväksyttävyyys. Case: senioritaloihin muuttavat ikääntyvät / Kirsti Ahlqvist, Eva Heiskanen, Merja Kallio. Helsinki: Kuluttajatutkimuskeskus, 2005. Työselosteita ja esitelmiä 92:2005

Asuinalueet ja -ympäristöt ja rakentamisen ohjaus

Asukasbarometri 2004: asukaskysely suomalaisista asuinympäristöistä / Anna Strandell. Helsinki: Ympäristöministeriö, 2005. (Suomen ympäristö, ISSN 1238-7312: 746)

Asuntojen tarve ja tuotanto 2001 - 2030, ennustemallin uudistaminen, menetelmät ja tulokset / Markku Lankinen. Helsinki: Ympäristöministeriö, Asunto- ja rakennusosasto, 2003. (Ympäristöministeriö. Suomen ympäristö. Asuminen, ISSN 1238-7312; 639)

Hyvinvointi ja tulevaisuus maalla ja kaupungissa / Matti Heikkilä ... [et al.] Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 2002. (Tutkimuksia / Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, ISSN 1236-0732 ; 126)

Kaupunkiseutujen väestömuutos ja alueellinen kasvu / Mika Ristimäki... [et al.] Helsinki: Suomen ympäristökeskus: Ympäristöministeriö, 2003. (Suomen ympäristö, ISSN 1238-7312 ; 657)

Lähiöiden palvelut: kysyntä, tarjonta ja kehittämiskeinot / Timo Halme ... [et al.] Helsinki: Ympäristöministeriö, 2001. (Suomen ympäristö, ISSN 1238-7312 ; 475)

Melukylä vai mansikkapaikka? : Asukkaiden ja asiantuntijoiden näkemyksiä asuinalueiden terveellisyydestä / Kalevi Korpela ... [et al.] Helsinki: Ympäristöministeriö, 2001. (Ympäristöministeriö. Suomen ympäristö. Rakentaminen, ISSN 1238-7312; 467)

Sosiaalibarometri 2005: hyvinvointipalvelujen tuottajien ajankohtainen tilanne ja näkemys kansalaisten hyvinvoinnista / Riitta Särkelä. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto, 2005.

Sosiaalinen ulottuvuus kaavoituksessa / Mariikka Manninen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 2000. (Aiheita / Stakes, ISSN 1236-9845 ; 32/2000)

Sosiaalisen isännöinnin käyttöönotto kaupunkiomisteisissa kiinteistöissä / Ville Viljanen. Pori: Porin kaupunki, 2001. (Porin kaupungin tutkimuksia, ISSN 0358-5786 ; 122/2001)

Väestörakenteen ja alueellisen eriytymisen vaikutus Helsingin veropohjaan / Mari Vaatto-vaara, Pekka Vuori. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 2002. (Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuskatsauksia, ISSN 1455-7266; 2002:1)

Ympäristö menee ihon alle? : kaupunkirakenteen ja asuinalueiden laadun yhteys alueelliseen kuolleisuuteen Helsingissä / Marja Kurenniemi, Elisa Törmänen. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 2003. (Aiheita / Stakes, ISSN 1236-9845 ; 26/2003)

Strategiat, ohjelmat ja katsaukset

Asuntopoliittinen tutkimus 1990-luvun Suomessa: esitutkimus / Tiina Inkinen, Briitta Koskiahho, Jarmo Lehtinen. Helsinki: Valtiovarainministeriö, hallinnon kehittämissosasto, 2000. (Tutkimukset ja selvitykset / Valtiovarainministeriö, ISSN 1455-7614 ; 1/00).

Hallituksen asuntopoliittinen ohjelma vuosille 2004–2006. Helsinki: Ympäristöministeriö, Asunto- ja rakennusosasto, 2004. (Ympäristöministeriön moniste 126 / Ympäristöministeriö)

Kunnan asuntostrategia ja sen arvoketjut / Kaija Puhakka. Espoo: Teknillinen korkeakoulu, Maanmittausosasto, 2000. Lisensiaatin työ. (Kiinteistöopin ja talousoikeuden julkaisuja. A / Teknillinen korkeakoulu, ISSN 0785-5079; 23)

Kansallinen rakennuspoliittinen ohjelma: valtioneuvoston periaatepäätös / Valtioneuvoston kanslia. Helsinki: Ympäristöministeriö, 2003. (Suomen ympäristö, ISSN 1238-7312 ; 624)

Oikeus asuntoon ja hyvään asumiseen: ympäristöministeriön tulevaisuuskatsaus. Liite-muistiot, asumisen indikaattorit / Helsinki: Ympäristöministeriö, 2003. (Ympäristöministeriön muistio; 7)

"Pidot voivat parantua väen vähetessä": väestöltään supistuvien alueiden asuntopoliitiikkaa selvittäneen Pidot -työryhmän raportti. Helsinki: Ympäristöministeriö, 2001. (Ympäristöministeriön moniste; 74)

PKS 2025 Pääkaupunkiseudun tulevaisuuskuva / Helsinki: Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta (YTV), 2003. (Pääkaupunkiseudun julkaisusarja A / Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta, ISSN 0357-5462; 2003:3)

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelukatsaus 2005 / Matti Heikkilä, Milla Roos (toim.) Helsinki: Stakes, 2004.

Sosiaali- ja terveydenhuollon tietouudistus 2005 / Hyvinvoinnin tila -ryhmän raportti. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 2003.

Suomalaisen asumistutkimuksen tila ja tarpeet 2005 / Mervi Ilmonen, Rikhard Manninen ja Maria Söderholm. Helsinki: Teknillinen korkeakoulu, 2004. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus.

Suomalaisten hyvinvointi 2002 / Matti Heikkilä, Mikko Kautto (toim.) Helsinki: Stakes, 2002.

Vanhustenhuollon rahoitus. Helsinki: Valtiontalouden tarkastusvirasto, 2000.

Vanhuspolitiikkaa. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, 1999. (Esitteitä, ISSN 1236-2123; 1999:4)

Vantaan kaupungin asunto- ja palvelurakentamisohjelma vuosille 2003–2007 / Teija Ojanoski ... [et al.] Vantaa: Vantaan kaupunki, Asuntotoimi, 2003. (Vantaan kaupunki; 2003:3)

Vastaamme vanhusten hyvinvoinnista: sosiaali- ja terveyspalvelujärjestelmän sopeuttaminen ikääntyneiden tarpeisiin / Juhani Lehto, Kari Natunen (toim.) Helsinki: Suomen Kuntaliitto, 2002. Acta /Suomen kuntaliitto, ISSN 1237-8569; nro 144)

Yhteistyötä kilpailuttamisen sijaan: tutkimus vanhusten ja vammaisten palveluista KuntaSuomi 2004 – kunnissa / Anne Latva. Helsinki: Suomen kuntaliitto[Vaasa]: Vaasan yliopisto, 2002. (KuntaSuomi – tutkimuksia, ISSN 1456-4041; nro 0038)

Suunnitteluohjeet ja oppaat

Asuintilojen suunnittelu / Rakennustieto. Helsinki, 2003. ISBN 951-682-677-6.

Asuttava asunto: arkielämä suunnittelun lähtökohtana / Anne Malin, Irmeli Pehkonen. Helsinki, 2002. (Työtehoseuran kotitaloustiedote, 2002: 2, ISSN 0782-6796)

Ikäihmisten hyvä hoito ja palvelu: opas laatuun. Päivi Voutilainen ... [et al.] (toim.) Helsinki: Stakes, 2002. ISSN 1236-0724; 49

Ikäihmisten kotona asumisen edellytykset – Itsenäisen asumisen malli avuksi asunnon muutostöiden suunnitteluun / Pirkko Kasanen, Sari Kivilehto. Helsinki, 2004. (Työtehoseuran kotitaloustiedote, 2004:2, ISSN 0782-6796)

Korjauskustannusvastuu asuntoyhtiössä / Essi Rikalainen. Helsinki, 2001. ISBN 951-682-660-1.

Palveluopas senioreille. Helsinki: 2004. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto ja terveyskeskus.

Seniorin opas: vinkkejä, palveluja, terveyttä / Marja Krons. Helsinki, 2003.

Toimintakykymittareiden käyttö ikääntyneiden palvelutarpeen arvioinnissa / Päivi Voutilainen, Marja Vaarama. Helsinki: Stakes, 2005.

Vanhusten asumisyksiköiden tilasuunnittelu-opas. Espoon sosiaali- ja terveystoimi. 2004. (Espoon kaupunki)

Korjaus ja perusparantaminen

Helsingin kaupungin omistamien aravavuokratilojen peruskorjaukseen tarvittavien resursien portinvartijat / Inka Kanerva. Helsinki: Helsingin yliopisto, 2000. Pro gradu -työ, Sosiaalipolitiikka.

Hissi meidän taloon?: kyselytutkimus vanhan kerrostalon asukkaille ja taloyhtiöille / Kimmo Rönkä, Riikka Kallio. Helsinki: Ympäristöministeriö, 2002. (Suomen ympäristö, ISSN 1238-7312 ; 555)

Hissit stadin kerrostaloihin. Helsinki: Helsingin kaupunki, 2003. (Helsingin kaupunginkanslian julkaisusarja. A, ISSN 0786-3799 ; 5/2003)

Korjauskonsepti: korjausrakentamisella asunto kaikkiin elämänvaiheisiin / Ulpu Tiuri, Asko Sarja, Juhani Laine. Espoo: Valtion teknillinen tutkimuskeskus, 2001. (Tiedotteita / Valtion teknillinen tutkimuskeskus, ISSN 1235-0605; 2082)

Korjausrakentaminen 2000–2010 / Terttu Vainio... [et al.] Espoo: Valtion teknillinen tutkimuskeskus, 2002. (VTT tiedotteita, ISSN 1235-0605 ; 2154)

Korjausrakentamisen vaikutukset asuinkerrostalon elinkaaren ympäristökuormitukseen / Marko Assinen, Arto Saari. Espoo: Teknillinen korkeakoulu, 2002. (Teknillisen korkeakoulun rakentamistalouden laboratorion raportteja, ISSN 1456-9329 ; 207)

Korjausrakentamisen vaikutukset vanhusten kotona asumiseen / Kati Yrttiaho. Oulu: Oulun yliopisto, 2002. Pro gradu -työ, Kansantaloustieteen yksikkö.

Perusparantamisen strategia / Perusparantamisen strategiatyöryhmä. Helsinki: Ympäristöministeriö, 2000. (Ympäristöministeriön moniste; 63)

Vanhusten asumisen mahdollistava peruskorjaus: ARVI - Asunnon arviointimenetelmä, tutkimuksen osaraportti 1 / Arto Saari, Pirjo Sipiläinen, Satu Åkerblom. Espoo: Teknillinen korkeakoulu, 2002. (Teknillisen korkeakoulun arkkitehtiosaston julkaisuja, ISSN 1456-6281; 2002:82)

Vironkatu 10 hissi- ja parvekeprojekti: raportti toteutuksesta ja asukkaiden kokemuksesta. Helsinki: Helsingin kaupunginkanslia, 2003. (Helsingin kaupunginkanslian julkaisusarja. A, ISSN 0786-3799 ; 11/2003)

Tilastot ja kausijulkaisut

Asuntoalan keskeisiä tietoja ja tilastoja/ Kimmo Huovinen. Helsinki: ARA, Valtion asuntorahasto, 2003.

Asuntokunnat ja asuinolot / Helsinki: Tilastokeskus
[http:// www.stat.fi/meta/til/asuolo.html](http://www.stat.fi/meta/til/asuolo.html)

Hoivapalvelut ja eläkemenot vuoteen 2050 / P. Parkkinen. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuslaitos, 2002. ISBN 951-561-425-2; 2002: 94

Hyvinvointikatsaus: tilastollinen aikakauslehti / Tilastokeskus. Helsinki: Tilastokeskus, 1990–. ISSN 0788-4141

Ikääntyneiden sosiaali- ja terveystalvet 2002 / Stakes. Helsinki: Stakes, 2003. (Sosiaali-turva, ISSN 0785-4625; 2003:1)

Ikääntyvien suomalaisten terveys, toimintakyky ja sosiaali- ja terveystalveten käyttö 1996: tutkimustuloksia laitoksissa ja kotona asuvasta väestöstä / Anja Noro, Unto Häkkinen, Sisko Arinen. Helsinki: Stakes: KELA, 2000. (Terveys, ISSN 0784-8412; 2000,2)

Rakentaminen ja asuminen vuosikirja / Helsinki: Tilastokeskus (Tilastokeskus, ISSN 0784-8390)

Sosiaalihuollon laitoshoido ja asumistalvet / Stakes kausijulkaisu. Helsinki: Stakes, 2003–. (Tilastotiedote / Stakes, ISSN 1459-2347) <http://www.stakes.info/2/10/index.asp>

Sosiaali- ja terveydenhuollon tilastollinen vuosikirja 2004. Stakesin julkaisuja.

Sosiaalisen asumisen tilastoja: Eripainos Asumisen ja rakentamisen vuosikirjasta 2001/2002. Helsinki: Valtion asuntorahasto: Ympäristöministeriö: Tilastokeskus, 2001.

Viiden suurimman kaupungin vanhusten sosiaali- ja terveystalveten kustannusten vertailu 2003 / Aila Kumpulainen. Helsinki: Viisikko-työryhmä, 2004.

Väestöennuste / Tilastokeskus. Helsinki, 2004.
<http://www.stat.fi/suomi>

Väestö- ja asuntomarkkinatietoja 2000: vuoden 2000 asuntolainajaon valmisteluaineistoa / Marja-Leena Ikonen, Olavi Lehtinen, Virpi Tiitinen. Helsinki: Valtion asuntorahasto, 2000. (Selvityksiä / Valtion asuntorahasto, ISSN 1237-2188; 2000:5)

Teknologiset ratkaisut

Elämisen välineitä ikääntyneille / I. Alakärppä, J. Hassinen. Rovaniemi: Lapin yliopisto, 2000. ELVI -hankkeen raportti.
<http://www.ulapland.fi/home/elvi/>

Ikäihmistien palvelutori: neuvonta- ja verkkopalvetut kotona asumisen tueksi / Jere Rajaniemi. Helsinki: Ikäinstituutti, 2003.

Kotiapuri: Kodin kommunikaatiojärjestelmä ikääntyville. Oulu: Oulun yliopisto, 2000.

Mobiililaitteiden hyödyntäminen Hervannan kotihoidossa / Antti Peltola. Tampere: Tampereen yliopisto, 2003. Pro gradu – työ, Kunnallistieteiden laitos, Kunnallistalous. (Herpettiinhanke)

Mobiilikonseptin suunnittelu ja sen soveltaminen kotihoitoon / T. Mujunen. Riihimäki: Hämeen ammattikorkeakoulu, 2003. Opinnäytetyö, Mediatekniikka. (Herpettiinhanke)

Suomalaiset yli 50-vuotiaat ahkeria tietokoneen ja kännykän käyttäjiä. SeniorWatch EU-tutkimus yli 50-vuotiaiden tietoyhteiskuntavalmiuksista / S. Valjakka. Helsinki: Stakes, 2002. <http://www.seniorwatch.de>

Teknologian arviointeja 7: ikääntyneiden itsenäistä suoriutumista tukevan teknologian arviointi käyttäjänäkökulmasta: turvahälytysjärjestelmät. Sinikka Törmä, Jarmo Nieminen, Merja Hietikko. Helsinki: Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan teknologiajaosto, 2001.

Teknologian arviointeja 8: ikääntyneiden itsenäistä suoriutumista tukeva teknologia: internet-pohjaisten omahoidon tukijärjestelmien arviointi. Annele Eerola ... [et al.]. Helsinki: Eduskunnan tulevaisuusvaliokunnan teknologiajaosto, 2001.

Teknologiset sovellukset apuna ikääntyneiden kotona selviytymisen tukemisessa ja niiden tuomat osaamisvaatimukset sosiaali- ja terveydenhoitoalalla: kotihoidossa työskentelevän näkökulma. Helsinki: Diakonia-ammattikorkeakoulu, 2005.

Tulevaisuuden palveleva kotiautomaatio. Nykytilanneselvitys, skenaariot ja roadmap (tuparoad). P. Ala-Siuru ... [et al.]. Espoo, 2003.

Turvapuhelinpalvelut ikääntyvän ihmisen elinympäristössä. Lahti: Teknillinen korkeakoulu, 2003.

6. Asiantuntijahaastattelut

Tiedonhakua ja kirjallisuus- sekä hankekatsausta täydennettiin asiantuntijahaastatteluilla. Haastateltaviksi valittiin ikääntyvien asumisen ja asumiseen liittyvien palvelujen erilaisten tahojen edustajia. Haastateltavina olivat seuraavat tahot ja henkilöt: Medivire Hoiva (Kristiina Hautakangas), Sosiaali- ja terveysministeriö (Jaakko Ellisaari), SOTERA (Satu Åkerblom), Stakes (Reija Heinola), Vanhustyön keskusliitto (Pirkko Karjalainen) ja Ympäristöministeriö (Raija Hynynen).

Tavoitteena oli selvittää ikäihmisten asumiseen ja siihen liittyvien palvelujen tutkimuksen nykyinen tilanne asiantuntijoiden näkökulmasta. Mitä tutkimuksilla ja selvityksillä on saatu aikaan ja mikä on ollut tutkimuksen vaikuttavuus. Toisaalta tarvitaan tietoa myös siitä mitä tietoa puuttuu ja minkälaisiin toimenpiteisiin pitäisi ryhtyä, jotta tarvittavaa tietoa saataisiin. Erittäin tärkeä on myös keskustella mitkä ovat ikääntyvien asumisen suurimmat haasteet esimerkiksi seuraavan kymmenen vuoden aikana. Mitkä ovat ne kohteet joihin tulisi panostaa: palvelut, uudisrakentaminen vai korjausrakentaminen – vai kokonaan jokin muu alue? Millaisia ongelmia ja kehittämistarpeita nousee esille?

Haastattelun perusteella esitetään tiivistettynä näkemykset ikäihmisten asumisen ja asumiseen liittyvien palvelujen tutkimuksen kehittämiseksi. Yksityiskohtaiset asiantuntijoiden haastattelukysymyksiin antamat vastaukset on esitetty liitteessä 1. Vastaukset ilmaistaan keskusteluissa esille nousseiden teemojen kautta.

Haastattelujen yhteenveto – havaittuja puutteita ja lupaavia kehityssuuntia

Mitä mielestänne tutkimuksilla/selvityksillä/kartoituksilla on saatu aikaan? Mikä on niiden vaikuttavuus?

Haastattelujen mukaan periaatteessa on tehty hyvää työtä ja on saatu aikaan tietoa ja ymmärrystä mm. ikääntyvien itsenäisen asumisen ongelmakentän laajuudesta – toisaalta on tehty aika paljon samaa ja ehkä hukattu resursseja. Vaikuttaa siltä, että ei päästä eteenpäin. Tutkimusten vaikuttavuudesta pitkällä tähtäimellä ei ole kovin paljon tietoa. Vaikuttavuutta pitäisikin seurata entistä systemaattisemmin ja tähän tarvitaan pitkäjänteistä rahoitusta ja tutkimusta.

Joidenkin haastateltavien mielestä on tehty tutkimusta tutkimuksen vuoksi – vaikuttavuus ja tulokset ovat jääneet pienen piirin tiedoksi. Myös monet hyvät kotimaiset käytännöt ovat jääneet taka-alalle, ei ole osattu hyödyntää sitä mikä on olemassa. Tutkimuksen tekeminen sinänsä nähdään tärkeänä, koska uutta tietoa tarvitaan ja tutkimuksilla aiheutetaan herätteitä myös poliittiseen päätöksentekoon.

Mitä tietoa puuttuu? Mitä tietoa tarvitaan?

Haastattelujen mukaan käytettävät käsitteet mm. seniori, ikäihminen, eläkeläinen, iäkäs, vanhus aiheuttavat sekaannusta. Myös asumiseen (tehostettu palveluasuminen, palveluasuminen, senioritalot) liitetyt käsitteet kaipaisivat selkiyttämistä.

Haastattelussa tuotiin esille, että ikäihmisen asumiseen ja sitä tukeviin palveluihin liittyvä tutkimus on pirstaloitunut palasiksi eli asiasta puuttuu kokonaisvaltaisempi näkemys ja tarkastelu. Tutkimuksessa tekniikan näkökulma on ollut vallitseva, ja eri alojen ihmiset (esim. teknisten, humanististen, terveyden, käyttäytymistieteiden) eivät näytä löytävän toisiaan. Ikääntyvien asumisen tutkimisessa tarvitaan monialaista kehittämis- ja tutkimusyhteistyötä, joten olisi erittäin tärkeää saada eri alojen toimijat yhteen.

Haastatteluissa nousi esille vallalla oleva, aika yksipuolinen näkemys asumisesta ja sen kehittämisestä. Esimerkiksi fyysinen esteettömyys on ollut melko paljon esillä ja asumisen muut puolet ovat jääneet vähemmälle. Pitäisi nähdä esimerkiksi asuminen ja palvelut yhdessä ja asumistarpeet ja toimintakyky yhdessä.

Tarvitaan myös uusia lähestymistapoja, menetelmiä ja käytäntöjä. Ikäihmisten itsenäisen kotona asumisen aika on pitkä, joten tarvitaan tietoa ja työkaluja siihen, miten heidän asumistaan voitaisiin tukea erilaisten uusien toimintatapojen kautta. Ongelmia ja niiden ratkaisumalleja tulisi pohtia oikeissa ympäristöissä. Kaikkeen tähän tarvitaan pitkäjänteistä tutkimusta – niinpä rahoituskäytäntöjen pitäisikin tukea pitkäaikaista esim. seurantatutkimusta.

Hyvin tehtyä perustutkimusta on äärettömän vähän. Pitäisikin olla visio siitä, mihin uutta tietoa tarvitaan, vaikuttavien tekijöiden selvittämistä, relevanttien tutkimuskysymysten esittämistä - hyvä tutkimus tuo uutta tarpeellista tietoa. Yksikin uusi idea tutkimuksen tuloksena on riittävä.

Taloudellisia laskelmia kotona asumisen kalleudesta tai edullisuudesta puuttuu: ei tiedetä miten kustannuksia pitäisi laskea, mikä on esimerkiksi todellinen hinta vaihtoehdoilla kotipalvelu vs. laitospalvelu. Palvelu- ja hoiva-asuminen eivät ole välttämättä mielekkäin ratkaisu, vaan kotona asumista pitää tukea mahdollisimman pitkään. Myös itsenäisen asumisen kynnyks- ja taitekohdista puuttuu tietoa eli missä tilanteessa ja miten päädytään erilaisiin asumisen ratkaisuihin.

Minkälaisiin toimenpiteisiin pitäisi ryhtyä, jotta tarvittavaa tietoa saataisiin

Haastatteluissa nousi esille erilaisten yhteistyötapojen kehittämisen tärkeys, pitäisi löytää hyvä toimintamalli, foorumi, johon eri toimijat tuovat oman tietämyksensä. Tällaisia ovat esimerkiksi erilaiset work shopit, joihin kutsutaan asiantuntijoita saman yhteisen ongelman äärelle. Haetaan rajatummin ongelmaa, johon eri alojen asiantuntijat tuovat omaa tietotaitoaan.

Yhteisissä tapaamisissa voidaan luoda ymmärrystä siitä mitä tietoa tarvitaan ja esittää tutkimuskysymyksiä. Uutta tietoa saadaan lähestymällä ongelmaa poikkitieteellisesti. Tärkeää on myös, että osataan määritellä tutkittavat asiat niin, että eri alojen osaamista voidaan hyödyntää tehokkaasti. Luonnollisesti tarvitaan myös vetäjätaho. Kokonaisuus ja yhteiskunnalliset vaikutukset tulee hallita ja olla lähtökohtina, mutta täsmällisesti määritellyt ongelmat ja niiden ratkaisemiseen tähtäävä eri osaamisaloilla tehtävä tutkimus on se, jota tarvitaan. Avoimuus on tärkeää, että tiedetään mitä alalla tehdään, jotta ei tehtäisi samoja asioita.

Unohdettuja ja sivuutettuja teemoja ikääntyvien asumisessa ovat turvattomuus, arkielämässä selviytyminen ja erityisesti vanhusten mielenterveys sekä yksinäisyyden kokeminen. Näiden asioiden tutkimisessa tarvitaan monitieteistä otetta.

Tarvitaan myös ennakoititutkimusta - pitäisi ennakoida tulevaisuuden tarpeita ja toiveita, koska tulevat ikäihmiset ovat erityyppisiä kuin nykyiset. Voitaisiin kysyä esimerkiksi 50+ -ikäisiltä mitä he haluavat, mitä he tarvitsevat ja millaiset asiat heitä kiinnostavat.

Haastatteluissa nousseista asioista keskeisimpiä ikääntyvien asumisen ja sitä tukevien palvelujen tutkimuksen kehittämisessä ovat monitieteisyys ja monialaisuus sekä yhteistyö ja työnjako. Niin, että erilaisten asiantuntijoiden tietoa käytetään mahdollisimman hyvin hyödyksi.

Mitkä ovat ikääntyvien asumisen suurimmat haasteet seuraavan esimerkiksi 10 v. aikana? Mihin tulisi panostaa: palveluihin /uudisrakentamiseen/korjausrakentamiseen / muu - mikä?

Valtaa voisi antaa enemmän kuntalaisille, asukkaille, jotta asumisen monimuotoisuus tulisi enemmän esille - ihmiset ovat erilaisia ja heidän erilaisuutensa tulisi ottaa huomioon. Ei kuitenkaan niin, että muodostetaan uusia ”erityisryhmiä”. Suunnittelun tulee lähteä ihmisten tarpeista.

Fyysinen toimintakyky pysyy yhä parempana, mutta entä psyykinen? On turvattomuutta, yksinäisyyttä, pelkoja, lääkkeiden ja alkoholin liikakäyttöä. Ikääntyvien psyykkiseen hyvinvoinnin tukemiseen ja sen tutkimiseen pitäisi panostaa yhä enemmän.

Käytännön tiedottaminen, neuvonta ja opastus ovat tärkeitä – tietoa on, mutta se ei aina tavoita niitä, jotka sitä eniten tarvitsisivat.

Uudenlaisia toimintatapoja, menetelmiä ja ratkaisuja tulisi kehittää. Tarvitaan tietoa esimerkiksi siitä, miten ihminen pysyisi mahdollisimman pitkään hyvässä kunnossa toimissaan ja puuhaillessaan omassa kodissaan eli miten toimintakykyä voitaisiin edistää arjen askareitten avulla. Tärkeää on myös, että uudet kehitetyt toimintamallit otetaan käyttöön ja niiden toimivuutta seurataan.

Syrjäseudulla asuvat ja syrjäytymisen uhan alla olevat ikääntyneet ovat tulevaisuuden haaste. Myös uuden teknologian ja teknologisten innovaatioiden yhdistäminen palveluihin on yksi mielenkiintoinen tulevaisuuden tutkimusalue.

Liite 1.

Ikääntyvien asumiseen ja asumista tukeviin palveluihin liittyvä suomalainen tutkimus ja hankkeet 2000-luvulla - asiantuntijoiden haastatteluvastaukset

Asiantuntijoiden haastattelukysymyksiin antamat vastaukset on kirjattu keskusteluissa esille nousseiden teemojen kautta.

1. Miltä tilanne näyttää? Mitä mielestänne tutkimuksilla/selvityksillä/kartoituksilla on saatu aikaan? Mikä on niiden vaikuttavuus?

Tutkimuksen vaikuttavuus kadoksissa

Periaatteessa tehty paljon tutkimusta viimeisen 10 vuoden aikana, on tehty hyvää työtä, esim. esteettömyys, yhteiskunnan ohjaus (rakennuslain uudistus). Toisaalta tehty aika paljon samaa ja ehkä resursseja on hukattu. Tuntuu, että ei päästä eteenpäin. On tietoa ja ymmärrystä mm. ongelmakentän laajuudesta, mutta se miten ratkaisujen vaikuttavuutta mitataan, on vielä lapsenkengissä.

ARVI-tietokantaan on kerätty kaikki tämän hetkinen esteetöntä asuinympäristöä koskeva tieto: määräykset, ohjeet ja tutkimustulokset. ARVI tehtiin rakenteeltaan sellaiseksi, että sinne voidaan lisätä uutta tietoa ja siellä olevaa tietoa päivittää. Kesällä 2005 tietokantaan päivitettiin rakennusmääräyskokoelman uudet F1 ja G1, lisättiin kuvamateriaalia ja tietokannan rakenne tarkistettiin. Arvi siirtyy Valtion asunTORAHASTON asumisen portaaliin syksyllä 2005 ja on käytettävissä ARA:n sivujen kautta internetissä. Arvin kehittämistä varten voi antaa palautetta ARA:lle. Tavoitteena on, että ARVI:n päivitetään uusi tieto.

Tutkimusten aikaansaamaan vaikuttavuuteen on skeptinen suhde - tietoa on, mutta ei tule mieleen mikä olisi erityisesti sävyyttänyt.

Ei ole vielä käytännön kannalta pitkälle menevää johtopäätöstä tutkimusten vaikuttavuudesta.

Ongelmana saada ”kunnollisia t & k – hankkeita, joista päästään eteenpäin, eikä aina nykytilan kartoitukseen: mitä on tehty. Yleensä päädytään siihen samaan: toiveet ja tarpeet/esteettömyys kartoitetaan, mutta pitäisi päästä siihen miten ongelmia tai kysymyksiä on ratkaistu ja ratkaistaan sekä miten on onnistuttu ja miten kehitetään

Pitäisi seurata ja kerätään dataa ja tähän tarvitaan pitkäjänteistä tutkimusta. Mistä mahtaa johtua, ettei tätä ole tehty Suomessa? Ehkä tällä alalla ei ole sellaista perinnettä, että tehtäisiin pitkäaikaista seurantaa (kuten lääketieteessä tehdään). Rahoituskäytäntöjen pitäisi tukea pitkäaikaista, pitkäjänteistä tutkimusta (seurantatutkimusta). Myös avoimuus on tärkeää niin, että tiedetään mitä alalla tehdään, jotta ei tehdä samoja asioita.

Voidaan väittää, että on ollut marginaalista mitä tutkimukset merkitsevät kuntien käytännön kannalta. On kuitenkin tärkeää, että tutkimus- ja kehittämishankkeilla aiheutetaan herätettä poliittiseen päätöksentekoon. Kunnallinen päätöksenteko huomioi monesti vain omat

tutkimuksensa. Kunta ei usko naapurikunnassa saatuihin tuloksiin – ”meillä on erilainen tilanne”. Mutta laajalla valtakunnallisella tutkimuksella voi olla vaikutusta laajemmin. Vaikka kuntapäätäjät eivät aina arvosta tutkimusta, usein kuitenkin rahoituksen järjestäminen, etenkin valtiotalolta, saa heidät kiinnostumaan.

Onko tehty tutkimusta tutkimuksen vuoksi – vaikuttavuus ja tulokset jääneet pienen piirin tiedoksi. Viimeisen kymmenen vuoden aikana on tehty hyviä selvityksiä esim. hissit, mitoitukset ym. Kuitenkin innovaatioiden hyödyntäminen palvelutuotteiksi on vasta aluillaan. Tietoa alkaa olla.

Vaikea löytää kunnista kumppania. Liittyy kunnan kokonaistilanteeseen ja siihen millaisia ratkaisuja halutaan.

Hyvien käytäntöjen levittäminen - tehdään hienot portaalit ym., mutta miten toteutetaan? Kotimaiset hyvät käytännöt jäävät taka-alalle, ei hyödynnetä sitä mikä on jo olemassa. On paljon kehitysprojekteja olemassa - tämä liittyy rahoitussysteemeihin.

Käsitteet epäselvät

Alalla käytettävät käsitteet mm. seniori, ikäihminen, eläkeläinen, iäkäs, vanhus aiheuttavat sekaannusta, esim. senioriasuminen käsitetään eri yhteyksissä eri tavalla, joskus synonyymina ikäihmisten asumiselle ja yleensä asumiselle senioritalossa. Mikä sitten on senioritalo? Sekin tulkitaan eri tavoin, kuten myös palveluasuminen. Onko se asumista tavallisessa asunnossa, johon tuodaan kotipalveluja, palveluasumista vai ainoastaan asuminen palvelutalossa?

On hyvä määritellä käsitteitä, mutta toisaalta ei saa olla liian tiukkaakaan määrittelyä. Käsitteet ovat tulkinnan- ja harkinnanvaraisia. Toisaalta kun käsitteet ovat epäselvät, ihmiset eivät tiedä mistä puhutaan, esimerkiksi silloin kun puhutaan 3. ja 4. iästä.

Sosiaalihuollon asumispalveluissa käytetään valtaosaa erilaisia toiminnallisia nimikkeitä – mutta mikä on asumisen ja palvelun sisältö?

Käsitteet ovat epäselvät asiakkaille - olisi erotettava: tehostettu palveluasuminen, palveluasuminen, senioritalot (joissa ei palvelua) näissä asukasprofiilit ovat erilaiset.

Ikäihmiset eivät ole välttämättä omana asukasryhmänään, vaan yhtenä osana monissa tutkimuksissa esim. korjausrakentaminen, esteettömyys, hissit - monissa näistä hankkeista on ”piilossa” myös ikääntyvien asumisen asiaa.

Kotona asumista tuettava

Ihanneyhteiskuntaa emme saa koskaan. Kotona asuminen on kulmakivi, arjen apua pitäisi saada riittävästi ja riittävän ajoissa - kartoitettava palvelutarve ja fyysinen, kognitiivinen ja sosiaalinen ympäristö.

Ikääntyvien kotona asuminen (asumisen tukeminen) on sosiaalipolitiikalle tärkein asia – ja tässä on onnistuttu suhteellisen hyvin - mutta onko muutos ollut todellista, vai onko syy kotona asumisen korkeisiin prosentteihin se, että laitokset eivät enää vedä.

Vaikuttaa siltä, että muutostilanteessa ennalta ehkäisevä ja kuntouttava työote otettiin ensin pois. Kunnallinen apu on kuntien sosiaalipuolen maksamaa.

Toimintakyky on aina suhteessa ympäristöön ja ympäristön vaikutus ikäihmisten omatoimiseen selviytymiseen on luultua suurempi.

Kaikki palvelutalot eivät ole välttämättä esteettömiä - on myös senioriasuntoja, joissa on samoja ongelmia.

Asunnot tulisi alun pitäen rakentaa sellaisiksi, että niissä voi asua pitkään. Nyt on erilaisia asumismuotoja: palvelutalo, vanhainkoti ja senioritalo. Huonokuntoisuuden vaihe siirtyy elinkaareissa entistä myöhäisemmäksi, vanhainkotiin menevät ovat erittäin iäkkäitä, 85+-ikäisiä ja niitä, joiden liikuntakyky on erittäin huono tai joilla on dementia.

Suuri ongelma vanhusten hoidossa on se, että samassa paikassa asuvat niin dementiaa sairastavat, fyysisesti huonokuntoiset kuin psyykkisistä ongelmista kärsivät. Tosin sanoen ns. integraatio ei välttämättä onnistu. Probleemat eivät ole aina asuntoratkaisulla hoidettu, mutta pitää ottaa huomioon erityislaatu – ”yltiöintegrointi ei ole hyväksi” - ei tulisi myöskään tupata ikäihmisille liikaa virikkeitä.

Ympäristöministeriö kehittää senioriasumista, mutta eikö kaikki tästä lähtien rakennettava tai korjattava asuminen voisi olla ”senioriasumista”. Miltä ”senioriasuminen” näyttäytyy tällä hetkellä?

Mitoitus, rakenteet pitäisi olla sellaiset, että heti rakennetaan hyvää jälkeä.

Arkkitehtien ylivalta ja ”hömpötys”: on tiedossa että tulee ongelmia, mutta siitä ei välitetä vrt. Kiasma

Hoivakoti on huonokuntoisten asumismuoto, jossa hoivattavat tarvitsevat jatkuvaa ympärivuorokautista apua. Ympäri- vuorokautisen hoivan tarve voi johtua siitä, että pelkää asua yksin, toisilla on dementiaa, toiset ovat psyykkisesti epävakaita ja toiset lähes liikuntakyvyttömiä. Ongelmia ja niiden ratkaisumalleja pitää pohtia oikeissa ympäristöissä

Pelaako palvelu?

Jos ikäihminen saa ydinpalvelut = kauppa-, siivous-, ateriapalvelu, he pärjäävät pitkään.

Ihmiset haluavat olla omassa kodissaan - ja jotta voisivat olla, heitä pitää auttaa pärjäämään. Palvelutyön työympäristö tulisi olla sellainen, että työskentely sujuu.

”Juhlapuheet” yhtä ja todellisuus toista. Palvelua saavat yhä harvemmat ja entistä huonokuntoisemmat ikäihmiset – (yhteiskunnan) palvelu kotiin on hoitamista ja arjen apu kuten siivous, kuljetus ym. puuttuu.

Palveluiden laatuun tulee aina ottaa asiakkaan näkökulma. Huomiota tulisi kiinnittää myös johtamiseen, sosiaali- ja terveystoimen väliseen yhteistyöhön, kotipalvelun rakenteisiin ja palveluprosesseihin sekä vaikuttavuuteen. Vaikuttavuus on tavoitteiden saavuttaminen, joka puolestaan on asiakkaiden hyvinvointia.

Aina on puhuttu, että ”asunto- ja sosiaalitoimi yhdessä” - sosiaalipuolen edustajilla tulisi olla joku partneri, jonka kanssa keskustella ja asettaa tavoitteita (esimerkiksi useat kunnat eivät ole tehneet asunto-ohjelmaa vuosiin). Asuntosektori on kunnallisena palveluna kovin näkymätön - mikä on sosiaalitoimen kumppani kun yhteistyötä haetaan?

Palvelu- ja tukiasuntojärjestelmä on kunnan sosiaalihuoltoa (sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja) – mikä on sen nykytilanne?

Yhtäältä kuullaan esityksiä sosiaalihuollon palvelujen lisäämisestä vastaamaan väestön ikääntymisestä aiheuttamia tarpeita. Toisaalta on kysytty, voiko esimerkiksi asuntosektori osaltaan paremmin tukea ihmisten kotona asumisen oikeutta. Sosiaalipalvelut ovat kuitenkin kehittyneet jatkuvasti, esimerkiksi kotipalvelutyöntekijöiden määrä lisääntyi välittömästi 90-luvun alun lamasta lähtien – pitäisi painottaa kotona asumisen varmistamista kaikin keinoin

Rahoituksen oikea kohdentaminen

Terveystieteidenhuollossa on käytössä runsaampi rahoitus verrattuna sosiaalihuoltoon. Sosiaalialalla on pääosa henkilöstöstä toimeenpanevaa henkilöstöä, jolloin suunnittelua ja kehitystyötä varten ei ole vakinaista työvoimaa oikeastaan ollenkaan. Yleensä sosiaalijohtaja tai sosiaalisihiteeri ovat ne henkilöt, jotka suunnittelevat. Selvityksiä voi tilata myös sosiaalialan Osaamiskeskuksilta, joita on 9 kpl eri puolilla maata. Tutkimus on välttämätön päätöksenteon perusta.

Nyt on varattu iso määräraha, 19 milj. euroa, sosiaali- ja terveysalan kehittämiseksi (Sosiaalialan kehittämishanke ja Kansallinen terveyshanke), molemmat ovat hankekokonaisuuksia, joista voi hakea valtionavustusta - se on merkittävä keino, jolla puhutellaan kuntakentän päättäjiä.

Vanhusten määrät ovat suuria ja kotona asuu erittäin huonokuntoisia vanhuksia. Suuri ongelma on sosiaali- ja terveystoimen erillisyyks kunnissa – vanhuksia hoidetaan terveyskeskuspaikassa kun ei ole sosiaalipuolella rahaa.

Vanhusten asuminen on kiinteistöliiketoiminnan kannalta erittäin riskialtista liiketoimintaa. Toisaalta Suomessa on paljon asuntovarallisuutta, mutta sen käyttöönotto edellyttäisi, että eri toimijat keskustelisivat keskenään – miten rahat kohdennetaan ja mikä on asukkaiden oma panostus.

Nyt on meneillään seniorirakentamisen buumi, jossa näyttää olevan rahastusmentaliteetti. Senioriasunto on kuin mikä tahansa muu asuminen.

Palvelurakennetta pitäisi katsoa kokonaisuutena - kotona asumista suositaan ja samankaltaisesti kotiin annetut palvelut ovat tilastojen mukaan vähentyneet. Palveluasumisen osuus on noussut – yhtenä syynä Raha-automaattiyhdistyksen avustukset. Palveluasuminen on halvempaa verrattuna laitosasumiseen.

Rahoitusratkaisut ovat tärkeitä: esim. Hypoteekkiyhdistys ja käänteinen asuntolaina, näin saataisiin varallisuutta tehdä korjaustöitä – kunnalla pitäisi olla korjausneuvontaa ”mistä saat remonttiporukan”. Miten saadaan asuntovarallisuus käyttöön palveluiden ostamiseen?

On paljon kehitysprojekteja olemassa - tämä liittyy rahoitussysteemeihin. Rahoitusta tarvitaan, että voi kerätä myös kokemusta. Olisi hyvä, että projektikokemus toteutettaisiin myös käytännössä - vähintään 1 v. kentällä eli pitää saada rahaa myös käytännön kokeiluun. Koska kokemusten kerääminen jää - voisi olla esimerkiksi 3v. tutkimusta ja 3v. käytännön kokeilua sekä tutkimuksellinen arvioiva ote.

Kotiin tuotu palvelu on haaste - tehdä sitä kannattavasti, ihmiset eivät ole valmiita maksamaan siitä (verrattuna esimerkiksi remontin tekemiseen) – maksukykyä ja halua on vaikea löytää.

Kun valtio rahoittaa asumista, niin elinkaariajattelu pitäisi ottaa lähtökohdaksi ts. asumisen jatkumisen turvaaminen asukkaan jäädessä yksin, työttömäksi ja hänen ikääntyessään, sairastuessaan tai vammautuessaan.

Hallinto, rakenteet ja yhteistyö

Nyt on parasta aikaa palvelu- ja kuntarakenteen uudistus meneillään - miten sosiaalihuolto pärjää siinä? On tärkeää muistaa, että sosiaalipalvelut ovat kunnan kontolla jatkossakin – ei valtion. Kustannusrasite kasvaa sosiaalipuolella, siksi yhteisvastuun periaatteen vahvistaminen on tärkeää niin, että kaikki hallintokunnat kunnassa vastaavat kaikkien kuntalaisten hyvinvoinnista, ei vain sosiaalihuolto.

Asuntopuolella asiakasvastuu ja asiakkaan asema ja oikeudet ovat tyystin erilaiset kuin sosiaali- ja terveydenhuollossa – mitä seurauksia siitä on?

Kysymys on hallinnon rakenteista: miten rahoitus hoidetaan ja miten kunnassa menee ”putki”. Suuri ongelma on myös se, että yksittäinen asukas ei tiedä mistä saa infoa - Helsingissä on kylläkin seniori-info, josta saa kaikista sosiaalialanpalveluista tietoa. Ei ole hyvä idea se, että joku yritys ottaisi tämän ”portinvartijan” roolin – pitää olla kunnan palvelutoimintaa. Kaiken kaikkiaan palveluoppaat ovat tärkeä asia.

Suomessa kuntia, joissa ei ole tehty vanhusstrategiaa – liittyen kiinteistöihin ja asumiseen.

Pitäisi saada alan erilaiset pienet toimijat yhteen.

Ikäihmisten asuminen on kaikkien asia: on liikenteen, kaupan, kulttuurin - ei pelkästään vain sosiaali- ja terveystieteiden.

Miten ”putki” liikkuu? Kaupunkien palvelutaloissa on liian hyväkuntoisia ihmisiä. Palvelut kotiin: kotipalvelutyö on hyvin haasteellista: siinä pitää olla hyvä ammattitaito, on raskasta kulkea paikasta toiseen kiireisessä aikataulussa - mistä löydetään työvoimaa, jotka haluaa tehdä tätä?

Yksi este yhteistyölle on alueelliset tietojärjestelmät – tieto ei ole ajantasaista ja se on irrallista - voi olla myös erilaiset järjestelmät saman kunnan sosiaali- ja terveystieteiden.

Sosiaali- ja terveysministeriön ja Ympäristöministeriön pitäisi pystyä tekemään yhteistyötä - nyt jokainen askarteleo omalla reviirillään. Alalla on erilaisia toimijoita: Stakes on mielipidevaikuttaja, Tekes rahoittaja, Sitra on myös aktivoitunut – rahaa sosiaalisille innovaatioil-

le, myös SOTERA tutkii, yliopistojen intressit myös (teknologian käyttö, teknologia & turvallisuus), Invalidiliitto (esteettömyys) ym.

2. Mitä tietoa puuttuu? Mitä tietoa tarvitaan?

Kokonaisnäkemystä ja uusia toimintatapoja

Tutkimus on pirstaloitunut palasiksi eli ikäihmisen asumisesta ja sitä tukevien palveluiden nykytilasta puuttuu kokonaisvaltaisempi tarkastelu. edelleen. Ongelma on, että tarvitaan monenlaista osaamista - tämä ei ole helppo juttu toteuttaa käytännössä.

Kunnon tutkimukseen perustuvaa tietoa on äärettömän vähän. Pitäisi olla visio siitä, mihin uutta tietoa tarvitaan, vaikuttavien tekijöiden selvittäminen ja tutkimuskysymykset - hyvä tutkimus tuo uutta tietoa. Jos saadaan yksikin hyvä idea niin tutkimus on ollut hyvä.

Työkaluja tarvitaan – ikäihmisten kotona selviytymisen aika on aika pitkä, ja voisi täsmäyttää sitä mitä asumisessa tarvitaan / miten se hoidetaan – voisi tukea ikäihmisten asumista erilaisten toimintatapojen kautta.

On tärkeää, että tutkimuksista informoidaan ja uusi tieto otetaan käyttöön.

Pitäisi täsmällisemmin määritellä se, mitä on jo selvillä, niin sitten kukin taho pystyisi määrittelemään mitä vielä pitäisi/voisi tehdä.

Vallalla on liian yksipuolinen näkemys asumisesta ja sen kehittämisestä, esimerkiksi fyysinen esteettömyys on melko paljon esillä, sen sijaan muut siihen liittyvät puolet paljon harvemmin. Pitäisi nähdä asuminen ja palvelut yhdessä, asumistarpeet ja toimintakyky yhdessä jne.

Esim. Tekes -hankkeissa on teknisen alan lisäksi esimerkiksi hoitotieteen, TaiK:n edustajia, mutta yhteiskuntatieteilijöitä ei ole näkynyt mukana. Yhteiskuntatieteilijät näyttävät puuttuvan kuvioista. Tarvitaan monialaista tutkimus- ja kehittämissyhteistyötä, mutta ei niin, että yhden alan asiantuntijat yrittävät ratkaista kaikki kysymykset. Tulisi aidosti käyttää hyväksi toisten alojen asiantuntijoita / tutkijoita.

Palveluasumisen tutkijat, kotipalvelun tutkijat, teknisen alan tutkijat, nämä eivät löydä toisistaan, eivät ole samoissa hankkeissa. Tekniikan näkökulma on ollut vallitseva. Tämä on näkynyt Tekesin hauissa, teknisen alan asiantuntijat selvittävät palveluasioita tuntematta juurikaan nykykäytäntöjä. Tarjotaan kotipalveluratkaisuja teknisen tieteenalan näkemyksen mukaan, vaikka olisi hoitotieteen ja sosiaalialan / yhteiskuntatieteen asiantuntijoita tarjolla. Tämä on resurssien ja osaamisen tuhlausta /väärinkäyttöä.

Olisi hyvä että kerättäisiin olemassa olevaa tietoa ensin, niin että vältytään siltä, että tehdään samat asiat moneen kertaan. Mitä tietoa puuttuu? On hyllymetreittäin tietoa, mutta ei näy käytännössä – tieto ei muutu käytännöksi.

Todetaan ongelma ja sitten mietitään miten se ratkaistaan konkreettisesti - paloitellaan iso ongelma pienimmiksi hankkeiksi. Palvelupuolella voisi olla kokeiluja miten sijainti, koko tms. vaikuttaa – rakennetaan uusia konsepteja.

Puuttuvia tutkimusalueita

Tarvitaan uusia ratkaisuja tavallisen ”esteellisen” asunnon ja laitosasumisen välille. Tulisi kehittää välimuotoratkaisuja - on jo olemassa palveluasuminen, senioriasuminen, yhteisöasuminen, senioriasumisoikeus, joita myös tulisi kehittää edelleen.

Vanhukset ovat jakautuneet kahteen ryhmään: hyvin ja huonosti toimeentuleviin - tutkimuksissa tulee tarkastella molempia ryhmiä.

Tulevat ikäihmiset ovat erityyppisiä kuin nykyiset - pitäisi myös ennakoida tarpeita ja toiveita esimerkiksi 50+ -vuotiaiden mielipiteitä pitäisi ruveta kartoittamaan - mitä haluavat / mitä tarvitsevat /mitä tekevät vanhana? Tarvitaan ennakointitutkimusta. Ei tule käymään niin, että maalta ja muualta tulleet muuttavat takaisin synnyinpaikkakunnilleen, vain pieni osa palaa synnyinseuduilleen.

Eri maiden välistä vertailevaa tutkimusta ei ole juuri ollenkaan. On tehty vierailuja mm. Tanskaan ja Hollantiin, mutta ei ole tehty syvempää tutkimusta kokemuksista ja hyvistä käytännöistä.

Fyysistä ympäristöä on tutkittu, mutta esim. hoivapuolen kustannuslaskelmia puuttuu selkeästi.

Taloudelliset laskelmat kotona asumisen kalleudesta tai edullisuudesta puuttuvat hyvin pitkälti: ei tiedetä miten kustannuksia pitäisi laskea, mikä on todellinen hinta vaihtoehdoilla ”kotona asuminen” – kotipalvelu / kotihoito vs. laitospalvelu – tarvittaisiin enemmän sosiaalitaloustiedettä. Oleellinen kysymys: ”Missä vaiheessa palveluasumisen kustannus- tai hyötykäyrä kohtaa kotona asumisen käyrän?”

Mielenterveys on luku sinänsä: Psykogeriatría on alue, jota on liian vähän, jopa vähennetty. Dementiaan on paneuduttu, mutta mielenterveysongelmiin ei. Tältä alueelta puuttuu tutkimusta, tietoa ja puolestapuhujia (esimerkiksi masentuneisuus). On kaksi porukkaa: koko ikänsä mielenterveyden ongelmista kärsineet tai ne, jotka ovat sairastuneet vanhemmiten. Hoitotyötä ja palveluja kehitettävä - dementia on jo ”hyväksytty” sairaus, nyt pitää tuoda vanhusten psyykkiset ongelmat esille.

Erilaisista toimintatavoista tarvitaan enemmän ymmärrystä eli voitaisiin tukea ikäihmisten itsenäistä asumista erilaisten toimintatapojen kehittämisen kautta.

Pitäisi tukia miten vanhukset syrjäytyvät ”normaalista” yhteiskunnasta? Miten meillä joudutaan palveluasumisen tarpeeseen niin nopeasti? Missä vaiheessa koti muuttuu mahdottomaksi paikaksi asua? Mikä ratkaisuksi kun laitokset eivät vedä ja kotiin ei saa riittäviä palveluita.

Palvelu- ja hoiva-asuminen eivät ole mielekkäin ratkaisu, vaan kotona asumista pitää tukea mahdollisimman pitkään. Kynnys- ja taitekohdista puuttuu tietoa – esim. ”Kukaan vanhus ei halua muuttaa kotoaan”.

Monipalvelutalot: Kolmen polven piha -kokeilu Imatralla & Oulussa, Yhteisöasuminen: Arabianranta, Loppukiri, rakennuskompleksit, joissa on palveluasuminen, lasten päivähoido ym. yhdessä – näistä tarvitaan tutkimusta.

3. Minkälaisiin toimenpiteisiin pitäisi ryhtyä (vai onko jo ryhdytty) tutkimusten perusteella, jotta tarvittavaa tietoa saataisiin?

Tutkimuksen kehittäminen monialaisessa yhteistyössä

Erityisesti ikäihmisten tutkimuksessa tarvitaan monitieteistä otetta - unohdettuja / sivuutettuja teemoja ovat turvattomuus ja toimintakyky / arkielämässä selviytyminen, erityisesti vanhusten mielenterveys ja turvattomuuden / yksinäisyyden kokeminen, jossa tarvitaan näiden alojen asiantuntijoita mukaan.

Fyysinen ympäristö, asunnon paikat: nämä ovat tulevaisuudessa moninaiset ja voi olla kakkos- ja kolmosasuntokin (eri osia vuodesta eri paikoissa, esim. ulkomailla). Liikkuminen vaikuttaa myös palvelujen tarpeeseen (ja tarjontaan). Ikäihmiset erilaistuvat yhä enemmän – elämäntapatutkijat ja tulevaisuudentutkijat myös mukaan.

Work shopit, (kuten Elderathome – hankkeessa) joihin kutsutaan eri alojen asiantuntijoita. Asiat, joita work shopissa tarkastellaan, on hyvä rajata tiukasti, jotta saavutetaan tuloksia.

Yhteisissä tapaamisissa voidaan luoda ymmärrystä siitä mitä tietoa tarvitaan ja esittää tutkimuskysymyksiä. Uutta tietoa saadaan lähestymällä ongelmaa poikkitieteellisesti. Tärkeää on kuitenkin, että osataan määritellä tutkittavat asiat oikein, jotta eri alojen osaamista voidaan hyödyntää tehokkaasti. Luonnollisesti tarvitaan myös vetäjätaho. Kokonaisuus ja yhteiskunnalliset vaikutukset tulee hallita ja olla lähtökohtina, mutta täsmällisesti määritellyt ongelmat ja niiden ratkaisemiseen tähtäävä eri osaamisaloilla tehtävä tutkimus on se, jota tarvitaan.

Sosiaali- ja terveysministeriön silmin laajapohjaista tutkimus- ja myös kehittämistoimintaa tarvitaan asumisolojen kehittämiseksi ja turvaamaan iäkkäiden kotona asuminen.

Kuka vastuussa siitä, että jotain uutta menetelmää opitaan käyttämään, omaksutaan uusi toimintamalli - uuden toiminnan seuraamiseen tarvitaan tutkimusta siitä mikä onnistui / mikä vaatii vielä kehittämistä.

4. Mitkä ovat ikääntyvien asumisen suurimmat haasteet seuraavan esimerkiksi 10 v. aikana? Mihin tulisi panostaa: palveluihin/uudisrakentamiseen/ korjausrakentamiseen / muu - mikä?

Asukkaiden tarpeet huomioon

Käyttäjälähtöisyys on lyömässä läpi – ei ole kunnollista esteetöntä suunnittelua. Eikä ainaakaan toteutusta laajassa mitassa. Uudisrakentamisessa tarvitaan esteetöntä suunnittelua ja toteutusta ja ennen kaikkea sen tulisi ottaa huomioon yhä enemmän korjausrakentamisessa ja rakennusten käyttötarkoitusten muutoksissa.

Käytännön tiedottaminen, neuvonta ja opastus - tämä erittäin tärkeää – tätä tarvitaan yhä enemmän - ei ole paljon käytössä ”eläviä ihmisiä”, jotka käyvät katsomassa ihmisten tilanetta ja pystyvät opastamaan ihmisiä, liittyen mm. korjausrakentamiseen. Myös asukkaiden kouluttaminen on tärkeä yksittäinen alue.

Erityisryhmäajattelu on nyt muodissa, mutta osaavatko toimijat kunnassa lainkaan virittää palvelujaan vastaamaan asiakkaidensa erityistarpeita, vai keskittyvätkö ne kuvitteelliseen keskivertoasukkaaseen? Seuraako tästä syrjäytymistä? Esimerkiksi vanhusten ja vammaisten monista ”erityistarpeista” vastaa nyt sosiaalihuolto.

Asuminen ja elämänkaaren ja erilaisten elämäntilanteiden huomioon ottaminen; kaikille sopiva asuminen ja sen suunnittelu, asunnon jousto ja muunneltavuus - ei ghettoasumista eri väestöryhmille.

Syrjäseudut ovat vakava paikka, odottamattomia periferioita löytyy suurimmistakin kaupungeista. Mitä tehdään kun asumisen ehdot ovat yhä kovemmat tai sosiaalihuoltokaan ei enää tuo ”edes kauppakassia” – vikaan menneen kuntasuunnittelun seuraukset näkyvät selvästi ehkä vasta 30–50 v. kuluttua. Uusia asuinalueita kaavoitetaan ja rakennetaan kasvuseuduilla nyt ennen näkemätön määrä.

Uusia ratkaisumalleja ja toimintakäytäntöjä

Talous ja terveys (lääketiede, hoitotiede) – nämä olisi myös otettava huomioon, esim. ennusteet dementian esiintyvyydestä ja sen muutoksista. Fyysinen toimintakyky pysyy yhä parempana, mutta entä psyykinen? Turvattomuus, yksinäisyys, pelot, ikääntyneiden lääkkeiden ja päihteiden käyttö yms. lisääntyy.

Yksi haaste on se, miten ihminen pysyy mahdollisimman pitkään hyvässä kunnossa omassa kodissaan. Miten palvelut tukevat arkiliikuntaa? Mitä uusia ratkaisuja pitäisi olla, jotka houkuttelevat pysymään kunnossa? Joissain palvelutaloissa on kuntoiluportaita ym. ikääntyneille tarkoitettuja kuntoiluvälineitä pihalla. Miten ikäihmiset normaaleissa arkitoimissa pitäisivät itsensä kunnossa? Onko tarvetta laitteiden ja varusteiden kehittämiseen? Ongelma on usein se, että ihmiset jättävät tekemättä asioita, jos se on kovin hankalaa. On paljon ikääntyneitä ihmisiä, jotka toimisivat toisella tavalla tai uskaltaisivat vielä tehdä monia asioita, jos vain tietäisivät tavan miten se turvallisesti onnistuu.

Ihmisen elämä kuvataan usein ”hiipumisena”, johon kuuluu luopuminen. Vanhukset ovat erityisen heterogeeninen ryhmä. Heidän erilaisten toimintarajoitteisiin liittyvien ongelmien ratkaisemiseen tarvitaan uusia toimintamalleja ja tuotteita, jotka välttämättä eivät ole monimutkaisia ja kalliita. Tarvitaan myös toimintaohjeita, käyttöohjeita ja opastusta.

Mitä vaatimuksia hoivatoiminta asettaa erilaisille ympäristöille, kuten esimerkiksi hoivakoti, vanhainkoti, kotihoito, omaishoito?

Tarvitaan innovaatioita esim. tekniikka ja palvelut yhteen niin, että se toisi todella uusia ratkaisuja, palvelukonsepteja – mikä on esteenä? On vähän mietitty miten asiat voisi tehdä uudella tavalla - johtamisjärjestelmät, rakenteet vanhanaikaiset.

Palvelupuolella voisi olla kokeiluja miten kohteen sijainti tai koko vaikuttaa tai ohjaa toimintamahdollisuuksia. Panostetaanko uudisrakentamiseen tai korjausrakentamiseen riippuu resursseista ja paikasta. Vaihtoehtoja pitäisi vertailla. Toimintakäytännöissäkin pitäisi kokeilla uusia konsepteja. Tärkeää on huolehtia siitä, että uudet toimintamallit otetaan käyttöön ja niiden toimivuutta seurataan.

Alueellinen ja asuinaluetyypeistä aiheutuva erilaisuus ja niiden vaikutus ikäihmisten asumiseen on otettava huomioon. Esimerkiksi Suomen eri alueet ja toisaalta haja-asutusalueet, taajamat, kaupunkikeskustat jne. myös omakotitalossa asumista vs. kerrostalossa asuminen. Näillä on suuri vaikutus selviytymiseen sekä siitä aiheutuvaan palvelun ja avun tarpeeseen, siten myös asumiseen.

Hyvin selkeä haaste on myös asumisen sosiaalteknologia, esim. turvajärjestelyt: turvallisuus on yksi osa esteettömyyttä. Autojen tekniikka etenee vuosittain, mutta asumisteknologia on paljon konservatiivisempaa. Jo yhden K:n K-kaupoissa on automaattiovi, mutta asuintaloihin se ei etene.

Haaste on myös tunnistaa toimivia yhteistyön kuvioita.

Liite 2.

Tutkimuslaitosten, rahoittajien, järjestöjen ja palvelujen tuottajien yhteystietoja

Tutkimuslaitoksia

Ohessa linkkilistojä niiden tutkimustahojen ja muiden toimijoiden kotisivuille, jotka liittyvät ikääntyvien asumiseen ja niitä tukeviin palveluihin. Sivuilta voi käydä päivittämässä viimeisimmän tiedon sekä tutkimus- ja kehityshanketilanteen.

Kuluttajatutkimuskeskus

<http://www.kuluttajatutkimuskeskus.fi/>

Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus (Stakes)

<http://www.stakes.fi/>

Taideteollinen korkeakoulu (TaiK) Future Home-instituutti

<http://www2.uiah.fi/futurehome/>

Tampereen teknillinen yliopisto, (Tekniikan ja arjen tutkimus, TATU)

<http://www.tut.fi/dmi/projects/tatu/>

Teknillinen korkeakoulu (TKK)

www.hut.fi

- **Arkkitehtiosasto**
- **SOTERA (Sosiaali- ja terveydenhuollon tekniikan ja rakentamisen instituutti)**
- **YTK (Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskus)**

Tilastokeskus

<http://www.stat.fi/index.html>

Työtehoseura ry.

www.tts.fi

Valtion teknillinen tutkimuskeskus (VTT)

<http://www.vtt.fi>

- **Rakennus- ja yhdyskuntatekniikka**

<http://www.vtt.fi/rte/>

Yliopistoja

Helsingin yliopisto (Yhteiskuntapolitiikan laitos, Sosiologian laitos, Kotitalous- ja käsityötieteiden laitos)

<http://www.helsinki.fi/yliopisto/>

Joensuun yliopisto

<http://www.joensuu.fi/joyindex.html>

Jyväskylän yliopisto (Hyvinvointiteknologian keskus, Vicveca, <http://www.jyu.fi/viveca/>)

<http://www.jyu.fi/index.shtml>

Kuopion yliopisto (Sosiaalipolitiikan ja sosiaalitalouden laitos)

<http://www.uku.fi/>

Lapin yliopisto

<http://www.ulapland.fi/>

Oulun yliopisto (Arkkitehtuuri ja yhdyskuntasuunnittelu)

<http://www oulu.fi/yliopisto/>

Tampereen yliopisto (Sosiaalipolitiikan laitos, asumisen ja ympäristön tutkimuksen yksikkö)

<http://www.uta.fi/>

Turun yliopisto (Sosiologian laitos)

<http://www.utu.fi/>

Tutkimusten toimeksiantaja- ja rahoittajatahoja

Sosiaali- ja terveysministeriö

<http://www.stm.fi>

- **Sosiaalialan kehittämishankkeessa** toteutetaan lähiajan kiireellisimpiä kehittämistarpeita sosiaalialalla. Sosiaalialan kehittämishanke koostuu 4 hankekokonaisuudesta ja 23 osahankkeesta. Kunnilla on yli 400 hankkeen liittyvää alueellista hanketta. www.sosiaalihanke.fi
- **Kansallisen terveysthankkeen** tavoitteena on taata kansalaisille terveydenhoito asuinpaikasta ja varallisuudesta riippumatta. Keskeisimmät kehittämisaalueet koskevat terveyden edistämistä ja ehkäisevää työtä, hoitoon pääsyn turvaamista, henkilöstön riittävyyttä ja osaamisen parantamista, terveydenhuollon toimintojen ja rakenteiden uudistamista sekä terveydenhuollon rahoituksen vahvistamista. Hanke jatkuu vuoden 2007 loppuun. www.terveyshanke.fi

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry

<http://www.stkl.fi/index.html>

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto (Sitra)

Suomen itsenäisyyden juhlarahasto pyrkii edistämään Suomen taloudellista hyvinvointia tukemalla mm. tutkimusta ja koulutusta.

<http://www.sitra.fi/>

Suomen Kuntaliitto

Suomen Kuntaliitto edistää kuntien ja kuntayhtymien toimintaedellytyksiä, yhteistyötä ja elinvoimaa asukkaiden hyväksi. Keinoina ovat edunvalvonta, palvelut ja kehittäminen.

http://www.kunnat.net/k_kuntaliitto_etusivu.asp?path=1;184

Valtion asumisrahasto (ARA)

<http://www.ara.fi/>

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (VATT)

<http://www.vatt.fi/>

YTV (Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta)

<http://www.ytv.fi/fin>

Ympäristöministeriö

<http://www.ymparisto.fi>

Ikääntyvien asumiseen ja asumisen palveluihin liittyviä yhteyksiä – tietopankkeja, neuvontasivustoja, portaaleja

- **Toimiva koti** [Sosiaalivirasto]

Asumista helpottavia ratkaisuja ikääntyneille ja vammaisille.

<http://www.hel2.fi/sosv/toimivakoti>

Esteettömän asumisen www-sivut

<http://www.hel.fi/sosv/toimivakoti/toimivakoti5/Index.htm>

- **Helsingin seniori-info**

Ikäihmisille suunnattu neuvontasivusto mm. asumisesta, palveluista ja terveydenhoidosta.

<http://www.hel2.fi/seniorinfo/>

- **Ikäinstituutti**

Edistää tutkimuksen, kehittämistyön ja koulutuksen avulla hyvän vanhenemisen edellytyksiä.

<http://www.ikainst.fi/esittely.php>

- **Suomi.fi** [Suomi.fi / valtiovarainministeriö]

Asuminen, rakentaminen, muutto, kodin turvallisuus.

http://www.suomi.fi/suomi/asuminen_ja_perhe/

- **Asuminen.fi** [Ympäristöministeriö]
(Suomi.fi: n teemaportaali, jonka aihealueet ovat vuokra-, omistus-, asumisoikeus-, osaomistus- ja vuokra-asuminen)
<http://www.asuminen.fi/>
- **Elias-nettitori**
Kotityö-alan ostopalveluiden kohtaamispaikka.
<http://www.elias.fi/>
- **Hoivayrittäjät.com** [Terveys- ja Sosiaalialan Yrittäjät ry]
Valtakunnallinen terveys- ja sosiaalialan yritysten hakupalvelu
<http://www.hoivayrittajat.com>
- **Stakesin Apudata**
Asumispalveluja tarjoavia organisaatioita maakunnittain.
<http://www.stakes.fi/apudata>
- **Suomen Kiinteistöliitto**
<http://www.kiinteistoliitto.fi/>
- **Taloyhtiö.net** [Suomen Kiinteistöliitto]
Hyötytietoa, tuotteita ja palveluja mm. kerros- ja rivitaloasukkaille.
<http://www.taloyhtio.net/>
- **Suomen Omakotiliitto**
<http://www.omakotiliitto.fi/>

Stakesin erillissivustot:

- **SOTKANet** - Indikaattoripankki, johon on koottu hyvinvointia ja terveyttä koskevia tilastotietoja koko Suomesta eri kunnista, sairaanhoitopiireistä, maakunnista ja lääneistä.
www.sotkanet.fi
- **Palko** - Palveluja yhteen sovittava kotiutuminen ja kotihoito. Stakes kehittää yhdessä kuntien kanssa tutkimukseen perustuvaa mallia ikääntyneiden potilaiden/asiakkaiden kotiutumis- ja jatkohoitokäytännöksi.
<http://www.stakes.fi/palko/>
- **Laatusuosituks** - sivulle on koottu sosiaali- ja terveysalan laatusuosituksia, joiden tekemisessä Stakes on ollut mukana.
<http://www.stakes.fi/laatusuositus/>
- **ITSE** - valtakunnallinen hanke apuvälineiden uusista teknisistä ratkaisuista ammattihenkilöstölle ja apuvälineiden käyttäjille. Hanke jakaa alan tietoa ja kehittää asiantuntijuutta.
<http://www.stakes.fi/ITSE-hanke>

- **FinSoc** – Sosiaalialan arviointitietoa ja hyviä käytäntöjä
<http://www.stakes.fi/finsoc>
- **FinOHTA** - Terveystieteiden menetelmien arviointitietoa
<http://www.stakes.fi/finohta>
- **Design for All** - Suomen Design for All -verkosto parantaa ympäristöjen, tuotteiden ja palveluiden käytettävyyttä ja esteettömyyttä kaikille käyttäjille.
<http://www.stakes.fi/dfa-suomi/>
- **Apudata** - tietokanta apuvälinealan organisaatioista ja palveluista.
<http://www.stakes.fi/apudata/index.html>
- **Sosiaaliportti**
Stakesin ylläpitämä valtakunnallinen verkkopalvelu sosiaalityön ammattilaisille.
<http://www.sosiaaliportti.fi>